

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Pokrajac

**Besediloslovni vidiki Crnkovičevih kolumn
v Žurnalu**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Pokrajac

Mentorica: izr. prof. dr. Monika Kalin Golob

**Besediloslovni vidiki Crnkovičevih kolumn
v Žurnalu**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

BESEDILOSLOVNI VIDIKI CRNKOVIČEVIH KOLUMN V ŽURNALU

Predmet raziskave diplomskega dela so besediloslovne prvine v 65 besedilih znanega kolumnista Marka Crnkoviča, ki so izhajale v tedniku *Žurnal* med letoma 2003 in 2005. Na začetku postavljena teoretična izhodišča, ki izhajajo v največji meri iz Beaugrandejevega in Dresslerjevega *Uvoda v besediloslovje* in Koroščeve *Stilistike slovenskega poročevalstva*, so izhodišče za analitični del naloge, v katerem so na podlagi primerov utemeljene izhodiščne teze. Glede na veliko število ponovitev in ponekod razrahljane kohezivno-koherenčne zgradbe besedil lahko rečemo, da Crnkovičeve kolumne nastajajo v časovni stiski. Ugotovili smo tudi, da Crnkovičev stil opredeljujejo posebnosti, kot so neologizmi, parafraze, obnovitve klišejev in vzorcev v naslovih, paralelizem, raba dvopičja in raba pomišljajev pri medstavah kot grafičnih signalov. Zvesta raba dvopičja za nakazovanje junktivnih odnosov v besedilih zaradi svoje nesmotrnosti prehaja v stilno maniro. Enako lahko trdimo za večino medstav, saj bi deli stavkov med pomišljajema v večini primerov lahko bili zamejeni na običajen način, z vejicama. Poleg kohezijsko-koherenčnih kriterijev obravnavamo tudi ostalih pet besediloslovnih kriterijev, ki za razliko od prvih dveh v proces vključujejo tako tvorca kot bralca besedil.

Ključne besede: besediloslovje, stilistika, avtorski stil, kohezijsko-koherenčna ravnina

TEXTUAL LINGUISTICS ASPECTS OF CRNKOVIČ'S COLUMNS IN ŽURNAL

The aim of this diploma is to determine textological aspects of 65 columns published between 2003 and 2005 in weekly newspaper *Žurnal* written by famous slovenian columnist Marko Crnkovič. Theoretical issues which are grounded on Beaugrande's and Dressler's *Introduction to text linguistics* and Korošec's *Stylistics of the Slovenian reporting (Stilistika slovenskega poročevalstva)* are the basis for the analytical part of the diploma where the thesis posed in introduction are established through examples. The large amount of repeatings and somewhere brittlely cohesion-coherence structure proves that these columns have been written with haste. Peculiarities such as new words, building the text with paralel figures, renewed cliches and patterns in headlines and the use of punctuation marks, colon and dashes as grafical marks determine the individual style of Marko Crnkovič. Constant and rashly use of colon while structuring junction inclines to stylistics manierism. Same can be claimed for the majority of the interfere sentences posed between dashes instead of usual commas. In addition to cohesion-coherence criteria the diploma also deals with the other five textological criteria that opposite to first two include the writer as well as the reader of the text.

Key words: textology, stylistics, authorial style, cohesion-coherence level

Kazalo

1	UVOD	4
2	KOLUMNA KOT NOVINARSKA VRSTA	5
3	BESEDILOSLOVJE	7
3.1	KRITERIJI BESEDILNOSTI	8
3.1.1	Kohezija	8
3.1.2	Koherenca	9
3.1.3	Namernost	9
3.1.4	Sprejemljivost	9
3.1.5	Informativnost	9
3.1.6	Situacijskost	9
3.1.7	Medbesedilnost	10
4	STIL IN AVTORSKI STIL	10
4.1	STILNO ZAZNAMOVANA IN NEZAZNAMOVANA JEZIKOVNA SREDSTVA	11
5	ANALIZA BESEDIL KOLUMN MC FRONTAL IN MATERIALIST	12
5.1	MEHANIZMI KOHEZIJE	13
5.1.1	Ponovna pojavitev in delna ponovna pojavitev	13
5.1.1.1	Neologizmi	14
5.1.1.2	Paralelizem	18
5.1.2	Parafraza	19
5.1.3	Za-oblike	21
5.1.3.1	Zaimki	21
5.1.3.2	Za-glagol	22
5.1.3.3	Za-prislov	23
5.1.3.4	Za-pridevnik	24
5.1.4	Izpust	25
5.1.5	Členitev po aktualnosti	28
5.1.6	Junkcija	29
5.1.6.1	Konjunkcija	29
5.1.6.2	Disjunkcija	31
5.1.6.3	Kontrajunkcija	31
5.1.6.4	Subordinacija/podrednost	32
5.2	KOHERENCA IN SOVEZNOST	32
5.3	OSTALI KRITERIJI BESEDILNOSTI	33
5.3.1	Namernost in sprejemljivost	34
5.3.2	Informativnost	35
5.3.3	Situacijskost	36
5.3.4	Medbesedilnost	37
5.4	BESEDILNI NASTOP	38
5.5	MEDSTAVA	40
5.6	NASLOVI	43
6	SKLEP	48
7	LITERATURA	51
	Priloga A: Naslovi Crnkovičevih kolumn Mc Frontal in Materialist	53
	Priloga B: Primer kolumne	55

1 UVOD

Izhodiščni vprašanji, na kateri bo skušala odgovoriti pričujoča diplomska naloga, bosta, kako funkcionira kolumna kot besedilna enota in kakšna so besedilna in stilna razmerja znotraj nje. Zato bo na začetku definirano, kaj je kolumna oz. kako jo kot novinarsko vrsto definirajo različni avtorji. Sledilo bo poglavje o besediloslovju s sedmimi kriteriji besedilnosti, poslednje poglavje teoretičnega dela diplomske naloge pa bo poglavje o stilu na splošno in avtorskem stilu. Vse to bo služilo kot izhodišče za analitični del naloge.

S pomočjo jezikovno stilne analize, analitično-sintetične metode in analize kolumn z žanrskega stališča bodo pretehtane naslednje teze:

1. zaradi časovne stiske, v kateri nastajajo Crnkovičeve kolumne, v njih prihaja do besedilne razrahljanosti;
2. ponavljajoča se rutina nastajanja pelje k ustaljevanju žanrskih posebnosti Crnkovičeve kolumne;
3. v stilnem pogledu v tekstih prihaja do manierizma, kar je lahko moteče.

Analiziranih bo 65 Crnkovičevih kolumn, ki so izhajale v (Ljubljanskem) Žurnalu od 7. novembra 2003 (v bistvu od prve številke Žurnala na sploh) do 23. decembra 2005. Vmes je prišlo do prekinitve, ki je trajala od 4. marca do 25. novembra 2005. Prej so rubrike nosile nadnaslov Mc Frontal, od prekinitve naprej pa so izhajale pod nadnaslovom Materialist. Od leta 2006 naprej so Crnkovičeve kolumne sicer še vedno izhajale, vendar so bile veliko krajše kot prejšnje, zato so iz tukajšnje analize izključene (dobrih 200 besed na kolumno, medtem ko so prejšnje imele od 500 do 600 besed).

V besedilih bom iskala kriterije besedilnosti, z močnim poudarkom na kohezivnih elementih. To pomeni, da bom analizirala, kako so besede v tekstu med seboj povezane na podlagi slovničnih odvisnosti. Kohezivne vezi lahko razdelimo v tri skupine – ponavljanje, nadomeščanje in junkcija – ki bodo v nalogi podrobno razdelane. K pomembnim besediloslovnim poglavjem spadajo tudi besedilni nastopi in medstave. Nadaljevala bom z aktualizmi v naslovih, ki so tudi pomembno besediloslovno poglavje: predstavila bom obnovitve klišejev in vzorcev. Predvsem pa bom prek

analitičnega dela skušala razumeti, kako Crnkovič gradi svoja besedila, in ugotoviti, ali pri tem upošteva vse besediloslovne kriterije.

Pri delu si bom pomagala z osnovno literaturo za študij besediloslovja – Beaugrandov, Dresslerjev, Dergančin in Mikličin *Uvod v besediloslovje* in stilistike poročevalstva – Koroščevo *Stilistiko slovenskega poročevalstva*. Poleg tega mi bodo v veliko pomoč še Koroščeva besediloslovna poglavja v srednješolskih učbenikih in objavljeni članki o besediloslovnih vprašanjih. Za primerjavo bo ponekod vključeno tudi diplomsko delo Ines Kocijančič *Stil Crnkovičevih kolumn Principi*.

Naloga naj bi tako razjasnila besedilna in stilna razmerja znotraj kolumne. Pričakujem, da bo jasno predstavila avtorske značilnosti Crnkovičevega pisanja oz. njegov individualen jezikovni stil, ki bo utemeljen ne le na besedni, temveč tudi besediloslovni analizi njegovih kolumn.

2 KOLUMNA KOT NOVINARSKA VRSTA

Manca Košir je v svoji knjigi iz leta 1988 kolumno oz. »kolumen« uvrstila v interpretativno zvrst in komentatorsko vrsto (v katero poleg kolumna prišteva še običajni komentar, uvodnik in glosa). Kolumnist »je znan po specifični izbiri predmetov svojega komentarja, in po originalnem, avtentičnem stilu« (Košir 1988, 65, 86). Poleg tega je pomembno tudi poudariti, da kolumnist piše o dogodkih, ki so zanj najpomembnejši. Koširjeva je poudarila, da redakcije skrbno izbirajo svoje kolumniste, ki so izrazite osebnosti, in ob njihovih kolumnah objavljajo tudi njihovo fotografijo, karikaturu ali kak drug zanje značilen znak (Košir 1988, 86).

Kocijančičeva je pri navajanju definicij drugih avtorjev opozorila, da mnogi opisujejo le zunanjo obliko kolumne, in pri tem omenila značilnosti, ki jih našteva Strelčeva: »kontinuiteta(o) objavljanja istega avtorja, stalno mesto v mediju, stalen termin objave, običajno ločenost z okvirjem in lastnoročni podpis, fotografija(o), karikatura(o) avtorja ali drugačen zaščitni znak, ki poudarja, da v tem žanru piše prav določena, izrazita

osebnost« (Kocijančič 2002, 2).¹ Če pogledamo kolumno Marka Crnkoviča v Žurnalu, lahko rečemo:

- da ima kontinuiteto objavljanja (vendar je treba opomniti, da je vmes prišlo do večmesečne prekinitve in da so kolumne po njej naslovljene z drugim nadnaslovom),
- da ji ne pripada ravno stalno mesto v mediju,² čeprav je bila največkrat objavljena na 8. strani (in vedno pod paginalnim naslovom Politika),
- da ima stalen termin objave,
- da ni ločena ravno z okvirjem, je pa z okvirjem ločen Termometer (rubrika, ki je največkrat poleg Crnkovičeve kolumne) ali pa oglasi poleg nje. Crnkovičevo kolumno na vrhu omejuje debela rdeča črta z rubričnim naslovom MC FRONTAL, nad njo pa je fotografija in ime Marka Crnkoviča (ni pa lastnoročnega podpisa). Od 59. številke naprej (po večmesečnem premoru) nosi kolumna ime MATERIALIST in ob nadnaslovu ni avtorjevega imena. Druga razlika pa je, da ima določen izsek iz teksta natisnjen sredi besedila, grafično ločen od njega s črtama zgoraj in spodaj ter večjim formatom črk.

Kocijančičeva je na podlagi analize Principov ugotovila, da Crnkovičeve kolumne »niso namenjene boljšemu informiranju javnosti ali razkrivanju ozadja dogodkov in stanj, ampak so zgolj manifestacija avtorjevih osebnih stališč. Cilj teh besedil ni niti ozaveščanje javnosti, saj so Crnkovičeva mnenja ponekod tako hoteno drugačna od mnenja večine, da se bralci takoj odzovejo negativno /.../« (Kocijančič 2002, 3). Glede na kolumne v Žurnalu se lahko strinjam samo s prvo trditvijo, glede druge pa lahko rečem, da sem dobila občutek, da ne gre zgolj za manifestacijo avtorjevih stališč, marveč za poskus vplivanja na bralčeva stališča, o čemer bosta govorili poglavji o namernosti in situacijskosti kot tretjem in šestem besediloslovnem kriteriju.

Razliko med poročevalskimi in publicističnimi besedili je najbolje razložila Monika Kalin Golob, ki je strnila in dopolnila razlage Korošca, Toporišiča in Koširjeve.

---

¹ Pri tem bi rada opozorila, da je zadnji del stavka, od besede fotografija naprej, Strelčeva v bistvu dobesedno povzela po Koširjevi (Košir 1988, 86).

² Skoraj vsakokrat do 51. številke je bila natisnjena na 8. strani, izjemi sta št. 1, ko je bila objavljena na 10. strani, in št. 29, ko je bila objavljena na 11. strani, prvih šest števil v letu 2005 je dobilo mesto na 7. strani, sedma pa na 8.; po dolgem premoru njeno mesto ni bilo stalno določeno, saj je dvakrat izšla na 9. in po enkrat na 7. in 8. strani.

Poročevalska besedila Kalin Golobova deli na *poročevalna* in *presojevalna*. Poročevalna »informirajo ali naznanjajo« (Kalin Golob 1999, 190), presojevalna pa »razlagajo in razčlenjujejo, vrednotijo in prepričujejo« (1999, 190). V prvih avtorjeva prisotnost ne sme biti razvidna, v drugih pa se ta prisotnost »kaže v izbiri *aktualiziranih jezikovnih sredstev*« (Kalin Golob 2003, 213). Pri presojevalnih besedilih je v ospredju avtorjeva osebna interpretacija določene teme, značilno pa je tudi, da avtor »svojo osebnost še dodatno podčrtuje z individualnim jezikovnim stilom, za katerega ni nujno, da vedno ustreza normi slovenskega knjižnega jezika – avtor jo lahko namreč, da bi dosegel opaznost, zavestno krši« (Kocijančič 2002, 7). Med presojevalna besedila tako sodi tudi kolumna.

Nekaj o kolumni je pridal tudi sam Marko Crnkovič: »Osnovna zvrst pisnega novinarstva v Sloveniji ni več natančno, razumljivo, berljivo, zgolj informativno poročilo, ampak kolumna. Podzvrst afnarija.« (Žurnal, 10. 12. 2004)

3 BESEDILOSLOVJE

Ljudje se sporazumevamo z besedili. Besedilo je tvorjeno iz nižjih enot, besednih zvez, stavkov in povedi. Te povedi morajo biti v urejenem sosledju, tako da tvorijo vsebinsko smiselno in oblikovno zaokroženo enoto sporočanja. Sosledje povedi v besedilu tako kot sosledje besed v stavkih ustreza določenim slovničnim pravilom. Pravila te nadpovedne skladnje so splošnojezikovna. V nasprotju s povezovanjem besed in stavkov, kjer so potrebne posebne besede (npr. vezniki, zaimki, prislovi), nadpovedna skladnja nima takih besed, »ki bi imele vlogo povezovati povedi v višje celote, ampak besedilo gradijo in urejajo številna druga sredstva, ki se seveda morajo kazati v besedah te ali one povedi« (Dular in Korošec 1983 in 1994, 28–29). »Veliko enostavneje se je odločati o tem, kaj konstituira gramatikalen (slovnično pravilen) ali sprejemljiv stavek, kot pa o tem, kaj konstituira gramatikalne oz. sprejemljive stavčne nize, odstavke, besedila ali diskurze« (Beaugrande in ostali 1992, 21). O združevanju nadpovedne skladnje in medpovednega povezovanja Horst Dipping pravi takole: »Menim, da naj bi vsaka skladijska teorija, tudi zgolj opisna, morala razložiti, zakaj se besede nahajajo v nekem redu, zakaj imamo besedilo in ne samo besed ter zakaj razumemo besedilo« (Dipping 1999/2000, 265).

Korošec kot najpogostejše sredstvo medpovednega povezovanja navaja *ponovitev* že izraženih prvin besedila (kamor spadajo napovedovanje, navezovanje, dobesedna ponovitev, sopomenka, protipomenka, nadpomenka), dodaja pa še *časovna* in *vzročna razmerja* med povedmi, *zgoščevanje*, *parafrazo* in kot najpomembnejše *členitev po aktualnosti* (Dular in Korošec 1983 in 1994, 29–31). Vsa ta sredstva medpovednega povezovanja se večinoma prekrivajo s kriteriji besedilnosti po Beaugrandu in Dresslerju (1992), zato bodo natančneje opisana v naslednjih podpoglavjih.

3.1 KRITERIJI BESEDILNOSTI

Besedilo je komunikacijska pojavitev, ki izpolnjuje sedem kriterijev besedilnosti. »Kriteriji besedilnosti /.../ so po svoji naravi relacionalni, se pravi, da zadevajo vprašanje povezovanja znotraj besedila in med besedili. To povezovanje zajema površinske slovnične odvisnosti (kohezijo); pojmovne odvisnosti v besedilnem svetu (koherenco); stališče do besedila (namernost in sprejemljivost) in vgrajevanje novega in nepričakovanega v znano in pričakovano (informativnost); zunajjezikovni kontekst (situacijskost) in medsebojni soodnos med različnimi besedili (medbesedilnost)« (Beaugrande in ostali 1992, 34). Kadar kateri koli kriterij ni izpolnjen, pravimo, da besedilo ni komunikativno in je torej ne-besedilo (Beaugrande in ostali 1992, 12–19).

3.1.1 Kohezija

Pri koheziji gre za povezanost površinskih elementov. Gre za način, kako so besede znotraj niza povezane med seboj. Površinske sestavine so odvisne druga od druge v skladu s slovničnimi oblikami in konvencijami, tako da lahko rečemo, da kohezija temelji na slovničnih odvisnostih (Beaugrande in ostali 1992, 12). Jezikovni sistem skladnje s kohezijskimi sredstvi, kot so ponovna pojavitev elementov in vzorcev, delna ponovna pojavitev, paralelizem, parafraza, za-oblike, elipsa, glagolski čas, glagolski vid, junkcija, členitev po aktualnosti, signalizira medsebojne odnose in pripomore k stabilnosti in gospodarnosti besedila (Beaugrande in ostali 1992, 41–42, 45).

3.1.2 Koherenca

Ta kriterij zajema načine, na katere so komponente besedilnega sveta (konstelacija pojmov in relacij oz. odnosov, na katerih temelji površinsko besedilo), medsebojno dostopne in relevantne (Beaugrande in ostali 1992, 13).

3.1.3 Namernost

Tvorec besedila stremi k ustvarjenju koherentnega in kohezivnega besedila, kar poimenujemo namernost oz. intencionalnost. Včasih izdelki zaradi težkih razmer pri nastajanju ne dosegajo koherence in kohezije, vendar so uporabniki do tega običajno tolerantni (Beaugrande in ostali 1992, 15).

3.1.4 Sprejemljivost

Pri četrtem kriteriju besedilnosti gre za »pripravljenost sprejemnika besedila, da v danem nizu pojavitev vidi kohezivno in koherentno besedilo, ki je zanj koristno ali relevantno« (Beaugrande in ostali 1992, 16). Dejavniki, ki vplivajo na pripravljenost, so tip besedila, socialno ali kulturno okolje in zaželenost ciljev. Zato lahko rečemo, da je vzdrževanje koherence in kohezije tudi sprejemnikov cilj, še posebej, kadar sam prispeva dopolnjevalno gradivo ali celo odstranjuje motnje, da bi besedilo razumel. Res pa je tudi, da »se pustijo sprejemniki besedila lažje prepričati od vsebine, ki jo sami dodajo« (Beaugrande in ostali 1992, 16).

3.1.5 Informativnost

Informativnost kot besedilni kriterij zajema količino »pričakovanosti oz. nepričakovanosti ali znanosti oz. neznanosti predstavljenih sestavin besedila« (Beaugrande in ostali 1992, 16).

3.1.6 Situacijskost

Smisel in rabo določenega besedila določa situacija, v kateri se besedilo pojavi. Gre za dejavnike, ki naredijo besedilo glede na komunikacijsko situacijo relevantno (Beaugrande in ostali 1992, 17).

3.1.7 Medbesedilnost

Sedmi in zadnji kriterij besedilnosti predstavlja medbesedilnost, h kateri prištevamo dejavnike, »ki povzročijo, da je uporaba določenega besedila odvisna od poznavanja enega ali več že prej spoznanih besedil« (Beaugrande in ostali 1992, 18). Medbesedilnost je odgovorna za razvoj tipov besedil kot razredov besedil s tipičnimi lastnostmi. »Pri besedilnih tipih, kot so parodije, kritike, polemike ali ocene, mora tvorec besedila nenehno upoštevati poprejšnje besedilo, z njim pa mora biti zvečine vsaj nekoliko seznanjen tudi sprejemnik« (Beaugrande in ostali 1992, 18).

4 STIL IN AVTORSKI STIL

Slovarska razlaga besede stil je: *kar je določeno z izborom in uporabo izraznih oblikovnih sredstev v posameznem delu ali več delih* (Korošec 1998, 7). To ohlapno definicijo je Korošec razširil in določil najsplošnejši pomen besede *stil* (1998, 7):

⇒ v delu (recimo besedilu, sliki) je nekaj, to »nekaj« pa določa izbor iz sredstev, torej ni sama beseda (sama barva) – potemtakem tudi ne inventar besed iz slovarja ali niz barv na slikarjevi paleti – ampak (formalno, abstraktno) načelo, kako so besede uporabljene, barve zložene v sliko. Slovarski *kar* bi za izčrpno analizo nadomestili z izrazom *načelo (izbora)*, to pa je blizu načinu uporabe in slednje spet razumemo kot razmerje med tem, kar je v besedilu (sliki) z izborom uporabljeno, in tem, kar ni bilo (izbrano, uporabljeno), pa bi bilo lahko.

Stila torej ne moremo zamenjavati z inventarjem jezikovnih sredstev (zbirko barv ipd.).

Beaugrande in Dressler sta to povedala takole (Beaugrande in ostali 1992, 32):

Če gledamo na obravnavano besedilo kot na dokument o odločitvah in procesih izbiranja in kombiniranja, potem so mnoge pojavne oblike besedila pomembne prav zaradi tistih variant, ki bi lahko namesto njih nastopile, pa niso bile izbrane. Pogosto temeljni ustroj jezika (npr. zakonitosti glasov, slovnice, besedišča itd.) ne daje nikakršnih odločilnih napotkov za izbor. Zato moramo nenehno skušati odkrivati in sistematizirati VZGIBE in STRATEGIJE, ki sodelujejo pri tvorjenju in sprejemanju besedil.

Po drugi strani pa moramo opozoriti na tole dejstvo: ko slišimo ali preberemo neko besedilo, so bile vse izbire že izvršene in dejansko ne moremo rekonstruirati rapertoarja vseh izbir, ki so bile tvorcu besedila na voljo (Enkvist 1988, 129). Zato je dualistična koncepcija stila oz. teorija o izbiri med možnostmi doživela že kar nekaj kritik (podrobneje gl. Juvan 2003, 6–11). Iz njih se je razvila teorija o povezavi med stilom

literarnega besedila in njegovo identiteto, zato govorimo o stilu kot identitetni navigaciji (Juvan 2003, 13–15):

1. Stil je zato z avtorjeve plati retoričen. Je strategija ubeseditvene izvedbe, s katero pisec skrbno in načrtovano oblikuje svoj 'osebni profil', gradi podobo svoje pisave pred zamišljenim občinstvom. /.../
2. Po drugi strani, tisti, ki jo določa bralec/opazovalec, pa je stil proizvod percepcije in interpretacije – stilno pomenljive postanejo tudi prvine, ki niso nastale pod piščevim nadzorom: od piščevih nezavednih semiotičnih trzljajev prek recikliranja stereotipov in ideologemov do njegove 'vrženosti' v historično stanje jezika, zavesti in sveta.

Čeprav so zgornje teorije nastale na podlagi literarnih besedil, so smiselen uvod tudi v umevanje Crnkovičevega stila in naloge, ki bo proučevala besediloslovne razsežnosti njegovih kolumn, saj jasno povedo, da se avtorski stil gradi s strategijo ubeseditve, s katero pisec skrbno oblikuje svoj slog pisanja pred namišljenimi bralci. Ravno tako, kot to velja za literate, velja tudi za kolumniste.

4.1 STILNO ZAZNAMOVANA IN NEZAZNAMOVANA JEZIKOVNA SREDSTVA

Pri stilistiki govorimo o stilno zaznamovanih/nenevtralnih in stilno nezaznamovanih/nevtralnih jezikovnih sredstvih. Toporišič (1964, 33) je v monografiji o Finžgarju razložil takole:

Izbor sam je lahko bolj ali manj običajen in s tem opazen. V drugem primeru se izbrano sredstvo približuje tako imenovani stilemskosti. Da ničta stilska stopnja, o kateri govorimo v prvem primeru, ne pomeni negativne vrednosti, se razume samo ob sebi, saj tudi ničla (0) zaznamuje sorazmerno isto mesto v količinski oddaljenosti kakor plus in minus ena: (-1) (0) (1) (2) itd. Iz praktičnih razlogov imenujemo stileme le odmike od ničte stopnje (tj. od navadnega, nevtralnega, neopaznega izbora) v pozitivni ali negativni smeri, pozitivni ali negativni z ozirom na (estetsko) učinkovitost.

Stilno zaznamovana jezikovna sredstva so najrazličnejši stilemi: preneseni besedni pomeni – tropi, besedne igre, ekspresivnosti, ironizmi, neologizmi itn. Treba pa je poudariti, da to velja pri analizi umetnostnih besedil, saj v poročevalskih besedilih »del stilemov dobi drugačno vrednost« (Korošec 1998, 13). Ti so tu nevtralna jezikovna sredstva, Korošec pa jih je poimenoval avtomatizmi. Nasproti jim je postavil druga jezikovna sredstva, ki jih je imenoval aktualizmi. Nasprotje med avtomatizmi in aktualizmi oz. avtomatizacijo in aktualizacijo je mogoče samo v poročevalskih

besedilih in je »veliko bolj izrazito od nasprotja /.../ stilno nevtralno : stilno zazanamovano« (Korošec 1998, 14).

Aktualizacija »pomeni novo, svežo, posebno, nenavadno uporabo jezikovnih sredstev za dosego posebnega učinka« (Korošec 1998, 15). Aktualizacija v publicistiki in tudi poročevalstvu ni »zgolj formalni govorniški okrask«, ampak »pomeni predvsem odmik od neposredne označbe predmeta govora« (Korošec 1998, 17). Tako je »aktualizacija sredstvo, s katerim tvorec išče pot k naslovniku, navezuje stik z njegovim izkustvenim svetom, da bi sprožil njegovo razumsko in čustveno dejavnost« (Korošec, 1998: 17). V kolumnah Marka Crnkoviča srečujemo veliko aktualizmov, zato je povsem upravičena trditev Ines Kocijančič, da so »najpomembnejše orodje Crnkovičevega stila /.../ aktualizmi vseh vrst« (Kocijančič 2002, 50). Z jezikovno ustvarjalnostjo avtor dosega posebne učinke in gradi individualni stil.

Po Korošču (1998, 18–28) se v besedilih aktualizmi kažejo kot perifraze; besede, v SSKJ zaznamovane s stilnoplastnimi in časovnimi kvalifikatorji; besede ekspresivne stilne vrednosti; frazemi; vulgarizmi; tropi in neologizmi, v naslovih pa kot raba ločil, obnovitve klišejev in vzorcev. »Aktualizmi – in znotraj njih nove besede – so torej stilna prvina besedila« (Logar 2004, 177). Glede na besediloslovne teorije lahko rečemo, da avtorski stil gradijo tudi individualni načini uporabljanja kohezije, ki se deloma prekrivajo s Koroščevim terminom aktualizmi.

5 ANALIZA BESEDIL KOLUMN MC FRONTAL IN MATERIALIST

Začetek besediloslovne analize kolumn je temeljil predvsem na *Uvodu v besediloslovje* (Beaugrande in ostali 1992), po katerem sem analizirala, kako Crnkovičeva besedila izpolnjujejo sedem kriterijev besedilnosti. Pri izpisovanju primerov se je izkazalo, da bo najobsežnejše poglavje tisto, ki razčlenjuje prvi kriterij – kohezijo. Množica primerov ponovnih in delnih ponovnih pojavitev, kamor spadajo neologizmi in paralelizmi, parafraz, za-oblik, izpustov, členitev po aktualnosti in junkcij je predstavljena v posameznih podpoglavjih, tako da bi se karseda nazorno pokazalo, kako z njimi Crnkovič gradi svoja besedila in hkrati tudi individualni stil. Poglavje o drugem kriteriju besedilnosti – koherenci se pravzaprav ne bo naslanjalo na zgoraj omenjeni priročnik, temveč na Koroščevo povezovanje koherence in kohezije, ki ju

združuje v termin soveznost. Na edinem najdenem primeru bo prikazano, da Crnkovič, če že krši pravilo soveznega niza, to stori nalašč, z namenom, da ustvari besedno igro. Ostalih pet kriterijev besedilnosti je med seboj tesno prepletenih, zato bodo združeni v skupno poglavje. Najpomembnejša značilnost teh kriterijev je ta, da v nasprotju s prvima dvema, ki se osredotočata na besedilo samo, ti kriteriji upoštevajo uporabnika tega besedila, to pa sta tako tvorec besedila kot bralec. Po vzoru *Uvoda* bo v podpoglavjih o namernosti in situacijskosti predstavljeno, kako skuša Crnkovič strateško prepričati bralca v svoj prav, zato bosta to verjetno najzanimivejši podpoglavji v tem sklopu. Analiza naslednjih obravnavanih besediloslovnih prvin se naslanja na Koroščevo *Stilistiko slovenskega poročevalstva* (1998). Tako bodo predstavljeni besedilni nastopi, medstave in naslovi. Nenehno pojavljanje medstav, ločenih s pomišljajema, me je še posebej zanimalo. Pri tem sem izhajala iz vprašanja, ali so zares potrebne ali gre za avtorjevo stilno maniro. Izkazalo se je, da gre v večini primerov za medstavo kot grafični poudarek. Kar se tiče naslovov, sem se osredotočila le na obnovitve klišejev in vzorcev, ki besedila poživljajo in izkazujejo Crnkovičevo ustvarjalnost.

5.1 MEHANIZMI KOHEZIJE

5.1.1 Ponovna pojavitev in delna ponovna pojavitev

Ponovna pojavitev že prej uporabljenega elementa je pogostejša pri spontanem govorjenem besedilu, kadar pa imamo več časa za pripravo običajno pri tvorjenju besedila ponovne pojavitve omejimo. Uporabljamo jih predvsem takrat, ko želimo »poudariti ali okrepiti svoje stališče ali izraziti presenečenje nad dogodki, za katere se zdi, da so v nasprotju z našim stališčem« (Beaugrande in ostali 1992, 46).

Delna ponovna pojavitev pomeni uporabo enakega besednega gradiva, ampak s spremembo v besedni vrsti. Že aktiviran pojem uporabimo še enkrat in njegov izraz prilagodimo sobesedilu (Beaugrande in ostali 1992, 47).

Pri Crnkoviču se zelo številne ponovne pojavitve istih besed ali besednih zvez in delne ponovne pojavitve pojavljajo v dveh tretjinah kolumn. V nekaterih se določena beseda

ponovi resnično zelo velikokrat, še posebej takrat, kadar zanjo ne uporabi nobene parafraze:

- *perfidno/perfidnost* (30. 1. 2004) se ponovi sedemkrat, kar predstavlja 1, 3 % vseh besed v kolumni,
- *tvegati/tveganje* (12. 3. 2004) prav tako sedemkrat, kar predstavlja 1, 3 %,
- *gume* (2. 12. 2005) osemkrat, kar predstavlja 1, 4 %,
- *avtocesta* (27. 8. 2004) devetkrat, kar predstavlja 1, 6 %,
- *intelektualci/intelektualen* (5. 12. 2003) ravno tako devetkrat, kar v tem besedilu predstavlja 1, 8 % vseh besed,
- *božič* (9. 12. 2005) celo enajstkrat, kar pomeni 1, 8 % delež vseh besed,
- *provokator/provokacija/provociranje/provocirati* (12. 11. 2004) prav tako enajstkrat, kar tukaj predstavlja slaba 2 % vseh besed v kolumni, in tudi osemkrat (7. 11. 2003, še *provokativnost/sprovocirati*), kar v tej kolumni pomeni 1, 4 % delež.

Razumljiva razlaga, zakaj pride do tako velikega števila ponovitev, je ta, da Crnkovič kolumne piše v časovni stiski. V naglici besed ne zamenjuje z njihovimi parafrazami, poleg tega pa lahko sklepamo, da verjetno kolumni niti ne pregleduje in popravlja.

5.1.1.1 Neologizmi

V sklopu delnih ponovnih pojavitev se pripeti, da »nastop enega izraza omogoča drugemu, da je redek ali čisto nov« (Beaugrande in ostali 1992, 48). Te besedne pojave imenujemo neologizmi, Slovenski pravopis 2001 pa uporablja oznako novota. Če gre za tvorjene besede (in ne za prevzete besede), so to nove tvorjenke. Neologizem je vsaka nova beseda. S pogosto rabo postane splošna, če jo uporabniki sprejmejo, in takrat ne sodi več med neologizme. K neologizmom spadajo okazionalizmi – to so priložnostne besede. Enakratno besedo, ki se pojavi v enem samem besedilu, imenujemo hapax legomena. Avtor jo tvori iz poimenovalne ali pa stilne potrebe (oboje lahko tako v leposlovnih kot poročevalskih besedilih). V Crnkovičevih besedilih je neologizmov precej.

Novi leksemi so dveh vrst: prvi zapolnjujejo poimenovalno praznino, drugi pa imajo stilno vlogo (Logar 2004, 175).

Novi leksemi »tudi (samo) drugotno in drugače poimenujejo nekaj, kar je že poimenovano, in kot taki so stilno zaznamovani« (Logar 2004, 177). Kadar so ti rabljeni v poročevalstvu, jih štejemo med aktualizme. Logarjeva nove tvorjenke deli glede na definicijske lastnosti tvorjenke: skladijsko podstavo, obrazilo in besedotvorno podstavo. K skladijski podstavi spadajo: tvorjenke iz polcitatnih besed in zaznamovanih prevzetih besed, tvorjenke iz zaznamovanih besed, tvorjenke iz lastnih imen, motivirane s podobnostjo in tvorjenke iz novih tvorjenk.

Za tvorjenke iz polcitatnih besed in zaznamovanih prevzetih besed velja: »Za večino prevzete občnoimenske leksike je značilna vsaj oblikoslovna prevzetost, poslovenjenje v zapisu pa je lahko šele druga faza "podomačenja". /.../ Glede zaznamovanosti takih besed pa bi bilo mogoče vendarle sklepati naslednje: tvorjenke iz pisno nepodomačenih besed, ki izvorno izrazno podobo – tj. citatnost na ravni črk/glasov – pri besedotvorni podstavi tvorjenk ohranijo (*jazz-*), so zaradi takega zapisa zaznamovane toliko, kolikor so sploh zaznamovane že same polcitatne besede« (Logar 2004, 183–184). Pri Crnkoviču pravzaprav nisem našla nobenega drugega primera, razen besede *skuliran*, ki je tvorjena iz pridevnika kul: »*čprav se "delam skuliranega"*« (25. 11. 2005). Predvsem gre za besede angleškega izvora, ki so vsakdanjost predvsem mestne govorice in mlajše generacije in kažejo, da je pisec v toku s časom, da živi moderno. Crnkovič v svojem pisanju sicer uporablja veliko citatnih besed (ki jih pa sklanja, kot da bi bile slovenske, npr. v *brainstormingih*), očitno pa iz njih ne tvori novih besed.

Skupina **tvorjenk iz zaznamovanih besed**, pri čemer je merilo zaznamovanost s kvalifikatorji v SSKJ, ravno tako ni značilnost Crnkovičevega pisanja, četudi njegove kolumne dostikrat vsebujejo besede, ki jih SSKJ označuje predvsem s kvalifikatorji ekspresivno, pogovorno, nižje pogovorno, pa tudi knjižno, vulgarno ali žargonsko (*fasati*, *spentljati se*, *šparati/prišparati*, *špegati*, *butati*, *rit*, *pofafati*, *sranje*, *kifeljc*, *inkaso*, *imidž*, *pancerji*). Vse te besede uvrščamo med aktualizme (zaznamovane besede).

Tvorjenke iz lastnih imen, motivirane s podobnostjo, so »tvorjenke, ki imajo v skladijski podstavi katere od tvorbenih stopenj razmerje podobnosti, nastale pa so iz lastnega imena /.../. Za tvorjenko je bila motivirajoča katera od lastnosti znane osebe ali nekega predmeta, in sicer lastnost, ki je pri njej/njem opazna, po kateri so te osebe/predmeti prepoznavne/-i« (Logar 2004, 187). Sem spadajo le trije primeri:

»protizupanovski bizgeci« – tako je označil ljudi, ki nasprotujejo temu, da bi se v šolah bralo Zupanova dela (17. 12. 2004), »gundulić-linhartovska komična žaloigra«, s čimer je poimenoval hrvaško-slovenske politične odnose (1. 10. 2004), in »jorasovina« – hiša Joška Jorasa, zveni slabšalno, Crnkoviču se zdi nepomembna in neumesten predmet spora: *Slovenija naj mu iz proračuna zgradi ekvivalentno jorasovino na nespornem ozemlju po njegovi izbiri* (1. 10. 2004).

Tvorjenke iz novih tvorjenk imajo podstavno besedo zaznamovano kot novo, nimajo pa zaznamovane obrazila ali podstavne besede, zato jih ne moremo uvrstiti v nobeno drugo skupino tvorjenk (Logar 2004, 187). Takšnih tvorjenk je pri Crnkoviču malo: »mojstrograditeljske in hribovrtalne mojstrovine« (27. 8. 2004), *zafilcan* (19. 12. 2003), »boguzahrbtn Monfalcone« (25. 11. 2005), *samodeklariran* (23. 1. 2004).

Logarjeva glede na obrazilo in besedotvorno podstavo loči še tvorjenke z zaznamovano kombinacijo besedotvorne podstave in obrazila in tvorjenke s sistemsko novim obrazilom.

Za skupino **tvorjenk z zaznamovano kombinacijo besedotvorne podstave in obrazila** velja, da njihovo zaznamovanost določa posebna, nova kombinacija besedotvorne podstave in obrazila, ki sicer sama po sebi nista zaznamovana (Logar 2004, 188). V to skupino sodita primera *katastrofično* (21. 5. 2004) in *generalec* (24. 12. 2004). Prvi ima sopomenko v katastrof-alno, ki je običajno, Crnkovič pa je zamenjal obrazilo, druga pa v general-ni.

V kolumnah sem zasledila le dve **tvorjenki s sistemsko novim obrazilom**. Gre za besedi *tehnikalija* (19. 12. 2003) in *eksternalija* (12. 11. 2004). Za take tvorjenke je značilno, da njihova obrazila v slovenščini še niso ustaljena. »Vsa so prevzeta in rabljena prav zaradi konotacije, ki jo v tvorjenko vnašajo s svojo tujostjo« (Logar 2004, 189).

Novo medponskoobrazilne zloženske so zloženske iz dveh samostalnikov. Lahko so zapisane skupaj ali narazen, lahko so zaznamovane ali nezaznamovane. Tiste zaznamovane so tvorjene zato, da s svojo konotacijo vzbujajo pozornost in sporočajo še nekaj več. Gre za besede tipa *kinospored* ali *ritem-kitara*. Tak besedotvorni postopek je v Sloveniji vse bolj produktiven (Logar 2004, 192). Primeri, ki spadajo v to skupino, so pri Crnkoviču redki: *kino-katastrofe* (4. 2. 2005), *iks-ipsilon* (5. 3. 2004), *iks-ipsilon* (9. 7. 2004).

Nazadnje so stilno zanimive tudi **zveze s citatnim prilastkom ali citatnim jedrom** (Logar 2004, 193–194). V Crnkovičevih besedilih izvira citatni del takih zvez iz angleščine: *osebni »touch«* (11. 6. 2004) – zanimivo je, da tu postavi angleško besedo v narekovaje, drugje pa ne (samo še enkrat pri francoskem *po defaultu*), *lowbudget film* (4. 2. 2005) – nizkoprorračunski film, *matchbox avtek* (9. 12. 2005), *new age ekstaza* (11. 2. 2005), *brionski beach-bugy* (28. 5. 2004), *»mumbo-jumbo trditve«* (28. 1. 2005) – govori o vedeževalskih napovedih.

Med Crnkovičevimi tvorjenkami so zagotovo tudi take, ki jih prištevamo med **stilno nezaznamovane nove tvorjenke** (Logar 2004, 190–191). Sem spadajo predvsem vse tvorjenke s predponami ultra-, mega- in super-, npr. *»hipermodernistično«* in *»ultramodernistično umetniško delo«* (13. 2. 2004), s katerimi Crnkovič zelo rad gradi pridevnike. Verjetno pa sem lahko prištejemo še tiste tvorjenke, ki imajo za predpono anti-, sub-, post-, ki jih ravno tako, a redkeje kot prejšnje, najdemo v Crnkovičevih kolumnah.

Na koncu omenimo še ostale besede, ki jih ne uvrščamo v zgoraj naštete kategorije, označimo pa jih lahko kot neologizme. To so: *elitist* (14. 11. 2003) – nekdo, ki si želi biti del elite, pa to po Crnkovičevem mnenju ni, zato ima ta tvorjenka negativen, ironičen prizvok; *odločevalci* (28. 11. 2003) – tisti, ki odločajo, a za to niso kompetentni; *osamosvojitelji* (5. 12. 2003) – tisti, ki so pomagali pri osamosvojitvi Slovenije; *sanator* (10. 12. 2004) – Blaž Miklavčič, ki je »direktor, ki vleče podjetje iz težav«. Sem spadajo še prevzete besede, npr. *gej* (30. 4. 2004) in *plejboj* (5. 11. 2004). Neologizem, ki lahko ga štejemo med tvorjenke (okrnjenke), je *depra* (28. 1. 2005).

Nove tvorjenke so »aktualno sredstvo stilizacije, lahko so celo nekakšna zaščitna znamka tako avtorja kot besedila« (Logar 2004, 196). Menim, da Crnkovič tvori neologizme predvsem zato, ker po njegovem z njimi pove več oz. točno tisto, kar je njegov idejni konstrukt, in česar ne bi mogel uresničiti z ustaljenim ekvivalentom. Predvsem gre za to, da s tvorjenjem svojih besed ustvarja močno, želeno konotacijo.

5.1.1.2 Paralelizem

Crnkovič pri gradnji svojih besedil pogosto uporablja tudi tehniko delne ponovne pojavitve, ki ji pravimo paralelizem:

- *Dejstvo je, da se Rupel ni nameraval – oziroma se sploh ne bi mogel – osebno okoristiti z davkoplačevalskim denarjem, nakazanim za priprave na ustanavljanje Diplomatske akademije. Dejstvo je, da Fakulteta za družbene vede, kjer so Rupel in drugi diplomatske veščine podajali doslej, ni načeloma nič bolj poklicana za izvajanje tega študija kot katerakoli druga pedagoška institucija v ustanavljanju. In dejstvo je, da je Rupel zaradi svojih (zunanje)političnih potez tako nepriljubljen, da so mu Penko ali mediji pripravljene obesiti karkoli, kar se ljudskemu glasu zdi količkaj nenavadno. (14. 11. 2003)*
- *Vse je mogoče, ampak kako naj vem, dokler ne poskusim? Še več: kako naj USPEM, če ne poskusim? (16. 1. 2004)*
- *Trend? Po mojem ne. Po mojem so si samo vzeli pravico, da niso več tiho. (23. 1. 2004)*
- *Kelemina ne bi mogel biti svetel zgled, pa če bi bil še tako miroljuben ali kaj vem kakšen. Ali recimo Anderlič, da ne bo pomote. Ali Jelinčič. Ali Pukšič. Ali Rupar. (5. 3. 2004)*
- *Morda bi se sedanja opozicija res učinkoviteje od LDS borila proti korupciji in klientelizmu, če bi bila na oblasti. Morda bi res omogočila večji razmah gospodarstva in kulture. Morda bi začela res voditi boljšo zunanjo politiko. Morda bi res prišla na dan celo s konsistentnejšo vizijo razvoja. (19. 3. 2004)*
- *Če recimo Američani posnamejo film o belcih, ki maltretirajo črnce, potem bi vzamemo kot družbeno angažiran film in mu priznamo določene kvalitete. Če recimo Angleži posnamejo film o Angležih, ki maltretirajo Pakistance, potem bi tudi to vzeli kot družbeno angažiran film in mu priznali določene kvalitete. Če pa Slovenec posname film o Slovencih, ki maltretirajo Bosance, potem /.../ (2. 4. 2004)*
- *Katoliki so vedno bolj verni. Muslimani so vedno bolj verni. Ateisti so vedno bolj brezbožni. Geji so vedno bolj veseli. Menedžerji so vedno bolj poslovni. Politiki so vedno bolj zviti. Pevci imajo vedno močnejše ozvočene glasilke. Novinarji so vedno bolj nesramni. Slovenci so vedno bolj Slovenci. Štajerci so*

- vedno bolj Štajerci. Moralni fanatiki so vedno bolj moralni in fanatični. Vojaki so vedno bolj profesionalni.* (30. 4. 2004)
- *Predobro nam je šlo, da bi bili zdaj zadovoljni z malim. Preveč smo si obetali od prihodnosti, da ne bi bili zdaj zagrenjeni. Preradi se primerjamo z uspešnejšimi, da ne bi zdaj opažali, da capljamo za njimi. In preslab zgled nam dajejo voditelji /.../* (25. 6. 2004)
  - *Jezik je svoboda posameznika, obenem pa tudi sila, ki vleče posameznike v skupnost. Jezik je onstran zakona. Jezik je nad demokracijo. Jezik je več kot simbol, ker je tudi orodje, in je več kot orodje /.../* (23. 7. 2004)
  - *Menedžerji so bili iznajdljivi, ko so si izborili visoke plače. Bili so iznajdljivi, ko so preostanke teh plač porabljali za nakup delnic. In zdaj so še bolj iznajdljivi, ko hočejo te delnice prodati.* (19. 11. 2004)
  - *Ni Šešok tisti, ki je ustvaril Iskro. Ni Kordež tisti, ki je ustvaril Merkur. Ni Janković tisti, ki je ustvaril Mercator. Ni Apih tisti, ki je ustvaril Delo.* (19. 11. 2004)
  - *Nemogoče: ne zna se tako izražati in ne zna tako razmišljati. In kako bi tudi znal, ko pa ne zna /.../ odpustiti šestine zaposlenih.* (24. 12. 2004)
  - *Kam pelje ta diletantizem, ki vse bolj preplavlja slovensko pop kulturo? Še več! Kam pelje to, da nihče ne spregleda, da gre za diletantizem?* (4. 2. 2005)

Pri paralelizmu oz. vzporednosti gre za »ponavljanje po določenem vzorcu na dveh različnih mestih govorne verige« (Toporišič 1992, 362). Ponavljajo se površinske skladienske strukture, napolnjene z različnimi izrazi (Beaugrande in ostali 1992, 48). Kot je očitno iz velikega števila primerov, Crnkovič zelo rad gradi celotne odstavke svojih kolumn s tehniko paralelizma, ki »ima zaradi načina ponavljanja tudi neke vrste čustven naboj« (Petric 2004, 140).

5.1.2 Parafraza

Vsebina, ki je uporabljena ponovno, a tokrat z novimi izrazi, predstavlja parafrazo. Pri tem gre lahko za parafrazo enostavnega pojma ali pa parafrazo bolj zapletene strukture (Beaugrande in ostali 1992, 42, 48–49). Parafraze, ki jih v svojih kolumnah niza Crnkovič, so npr.:

1. *mohamedanski verski center/džamija (Prenagljene sodbe ali že kar neumnosti, ki jih kvasijo nasprotniki izgradnje mohamedanskega verskega centra, govorijo*

- o odnosu Slovencev do religije in to ne toliko do neke »tuje«, »neavtohtone« religije, temveč nasploh. Odpor do džamije je . . .)* (30. 1. 2004),
2. *uporabljati pesti/nekoga na gobec/v želodec/nekomu prisoliti klofuto (Seveda pa to ne pomeni, da uporabljam pesti. Še nikoli nisem nikogar na gobec ali v želodec, še nikomur nisem prisolil klofute . . .)* (5. 3. 2004),
  3. *iz prve roke/iz lastnih izkušenj (Z dolžnim spoštovanjem do slovenskih poslovnežev in še posebej do investitorjev in medijskih lastnikov lahko iz prve roke potrdim, da tuji poslovneži, investitorji in medijski lastniki niso noben babbav. Nasprotno: iz lastnih izkušenj vem . . .)* (16. 4. 2004),
  4. *mladež/mularija/pubertetniki/osmošolci in maturanti* (20. 2. 2004),
  5. *proslava ob dnevu samostojnosti/Slovenija vsako leto obeležuje svoj rojstni dan z duhamorno politično-umetniško parado/ta teatraličnost* (25. 6. 2004),
  6. *nestrpno/netolerantno* (23. 11. 2004),
  7. *RTV Slovenija/slovenska nacionalka/javna televizija/nesrečni zavod* (24. 12. 2004),
  8. *najnižja točka/priti na psa (Kako nizko je najnižja točka, ki jo RTV Slovenija lahko doseže? Ali pa te točke sploh ni? Bo lepega dne prišla tako na psa, da bo . . .)* (6. 2. 2004),
  9. *biti dvomljivih moralnih kvalitet/nemoralnost/baraba (Ker je plejboj, je dvomljivih moralnih kvalitet. Iz tega sledi, da je zihér nategnil Kordeža. Nemoralnost pa itak potrjuje tudi to, da je bogataš. Če ne bi bil baraba, ne bi bil bogataš.)* (5. 11. 2004),
  10. *nergaški nacionalni gruntar/Joško Joras (. . . v ozadju nacionalni nergaški gruntarji po imenu Joško Joras, čigar interese . . .)* (1. 10. 2004),
  11. *Mičo Mrkaić/malovreden provokator/ta bevsakajoča maskota ekonomizma* (12. 11. 2004),
  12. *pnevmatično silvestrovo zvečer/14. november (Na pnevmatično silvestrovo zvečer – torej 14. novembra . . .)* (2. 12. 2005),
  13. *Ljubljana/Kotlina* (21. 11. 2003),
  14. *so navalile množice osmošolcev in maturantov/invazija mularije na center Ljubljane/desant pubertetnikov* (20. 2. 2004),
  15. *Piranski zaliv/zadnja rit Mediterana* (1. 10. 2004),
  16. *otroški dodatek/solidarnostni drobiž* (4. 3. 2005),
  17. *snežne verige/ta primitivni železni hardver* (2. 12. 2005).

Pri parafrazah nastopi problem sinonimije, saj je »v naravnih jezikih le malo izrazov, katerih virtualni (potencialen) pomen (sistemski pomen) je identičen. Obstaja pa veliko primerov, v katerih sobesedilo aktualni pomen določa v dovolj veliki meri, da se zdi, da gre za sinonimijo« (Beaugrande in ostali 1992, 49). Dejansko to velja tudi za večino Crnkovičevih parafraz. V njegovih kolumnah je manj primerov, kjer očitno parafrazira zgolj z namenom, da bi se izognil ponovnim pojavitvam (gl. prvih šest primerov). Z večino parafraz pravzaprav tvori aktualizacije – največ iz občnih imen, manj pa iz zemljepisnih lastnih imen (npr. 12. in 14.) in lastnih osebnih imen (9. in 10.) – s čimer dokazuje, da zavzeto išče pot k naslovniku, da si želi sprožiti njegovo razumsko in čustveno dejavnost (Korošec 1998, 17–19).

5.1.3 Za-oblike

Ponovne pojavitve in parafraze so kohezivna sredstva, ki zagotavljajo veliko mero natančnosti, medtem ko za-oblike površinsko besedilo skrajšajo oz. poenostavijo, pri čemer pride do določene izgube natančnosti. Gre za uporabo »ekonomičnih, kratkih besed brez posebne lastne vsebine, ki lahko v površinskem besedilu nadomeščajo bolj določene, vsebino aktivirajoče izraze« (Beaugrande in ostali 1992, 50). K za-oblikam prištevamo zaimke in za-glagole.

5.1.3.1 Zaimki

Zaimki nadomeščajo samostalnice in samostalniške fraze, s katerimi koreferirajo. Koreferenčna smer je običajno navezovalna – anaforična, redkeje pa napovedovalna – kataforična. Pri anafori za-obliko uporabimo po koreferirajočem izrazu, pri katafori pa pred njim (Beaugrande in ostali 1992, 50). Pravzaprav je pri gradnji in urejanju besedila na sploh navezovanje pogostejše od napovedovanja (Korošec in Dular 1983, 29). Tudi Crnkovič ni pri tem nikakršna izjema. Ena redkih primerov katafore sta npr. ta:

- */.../ je zadeva, za katero se bojim, da ne bo nikomur prinesla bistvenih koristi. Niti pobudnikom in sodelujočim, "kar je zanje pričakovan stranski učinek", kaj šele državi sami. (5. 12. 2003) Kataforičen je nikalni zaimek *nikomur*, ki koreferira s *pobudniki in sodelujočimi* ter *državo*.*

- *Končno se je našel nekdo, ki je ne samo proti tem neumnostim in si to upa tudi povedati, temveč mu daje dodatno legitimnost tudi njegov položaj. (18. 2. 2005)*
Kataforičen je poljubnostni zaimek *nekdo*.

5.1.3.2 Za-glagol

Namesto bolj določenih glagolov se za ohranjanje vsebine uporabljajo za-glagoli; tako je npr. v angleščini najpogostejši *do*, v nemščini *tun*, v italijanščini *fare*, v francoščini *faire*. V slovenščini so ti glagoli narediti/storiti/delati/počenjati/početi ipd., čemur vedno sledi imenski element to/kaj takega ipd. (Beaugrande in ostali 1992, 51). Crnkovič s tem korakom svoja besedila gradi redko, saj je v vseh kolumnah skupaj takih primerov le nekaj:

- *Imam jih na sumu, da se s tem zahtevnim elitizmom, ki ga komaj razumejo celo najbolj posvečeni in izobraženi, poskušajo odkupiti za populizem in spolitiziranost proslavljanja samega. Da poskušajo ublažiti efekt svinčenih let z visoko, samo gorečim vernikom namenjeno umetnostjo To pa se ne dogaja samo na področju kulture, temveč države nasploh. (13. 2. 2004)*
- *Definicija medijev je v grobem ta, da prinašajo informacije o rečeh, ki so se PRAVKAR zgodile. Slovenski mediji to delajo le deloma, zato so dolgočasni in zdolgočaseni. (27. 2. 2004)*
- *Toda ali si je kdo upal naglas izgovoriti ali napisati, da je Kelemina primitivec? Ne. Tudi prav: potem bom to storil jaz. (5. 3. 2004)*
- *Odveč je omenjati, da po drugi strani tudi sam še nikoli nisem dobil od nikogar na gobec ali v želodec. Načeloma se ne spravljam v situacije, da bi se mi to lahko pripetilo, s potencialnimi boksarji pa se itak ne družim. (5. 3. 2004)*
- *Tipično slovensko je, da se mnenjski voditelji čutijo poklicane popljuvati vse, kar novega nastane, ali natančneje, še preden nastane. Vsevedi vedo bolje od inovatorjev, podjetnikov, pobudnikov, ustanoviteljev in drugih ambicioznežev, predrznežev, nezadovoljnežev in sanjačev vseh sort, kaj se bo iz tega in tega projekta ali ideje izcimilo. Nič dobrega! Saj jih poznamo! Bodimo prvi, ki jih bomo zatolkli! Hitro! Saj je vse jasno! Mnenjski voditelji to še posebej radi počnejo, če gre za politične projekte. (12. 3. 2004)*
- *V resnici gre za resne ali celo žalostne zadeve, vendar se jim smejimo. To je pač edino, kar lahko storimo, da pokažemo svoje nasprotovanje. (3. 9. 2004)*

- *Miklavčičevega kršenja zakona o javnih naročilih pa ni nihče dokazal, a je bilo za razrešitev dovolj, da je njegovo ravnanje šlo v nos legalistom v nadzornem svetu. /.../ Če je to res storil, bi od nadzornega sveta pričakoval, da bo o Miklavčičevih domnevnih nepravilnostih obvestil Računsko sodišče in zahteval poročilo. (10. 12. 2004)*
- *Mark Thompson, generalni direktor BBC, je napoved racionalizacije zavoda – ki bi naj vključevala tudi odpust 5300 od kakšnih 30 tisoč zaposlenih – pospremil z besedami, da je to treba narediti zato, /.../ (24. 12. 2004)*
- *Grafenauerjeva je morala zboleti za levkemijo in poprositi osupli narod, naj ji pomaga z darovanjem kostnega mozga. S to svojo gesto je pred letom dni presenetljivo veliko število ljudi pripravila do tega, da so se v želji, da bi ji pomagali, dejansko šli testirati kot potencialni darovalci. Ali je s tem naredila nekaj dobrega za ljudi? (14. 1. 2005)*

Raje kot uporabo za-glagola Crnkovič uporablja ponovno pojavitev:

- *Knjig je mogoče prodati tako rekoč toliko kot zemelj, če jih le prodajaš po sprejemljivi ceni. (26. 3. 2004)*
- *So si jo izmislili urbanisti? Če že, potem so si jo izmislili po navodilih tistih, ki so hoteli pošiljati otroke na študij ne dlje kot za vogal. (23. 4. 2004)*
- */.../ si zatiskajo oči pred dejstvom, da ta center poka po šivih. Poka v dveh smislih: prvič zato /.../ (23. 4. 2004)*
- */.../ Bine Kordež svari pred “odlivom kapitala v tujino”, ker bodo primorani prodati svoje deleže. Ah, kako patetično. Če jih to tako skrbi, pa naj ne prodajo! (19. 11. 2004)*

5.1.3.3 Za-prislov

Pri Crnkoviču prislov *tako*, ki ga uporablja le redko, koreferira z znatnim vsebinskim blokom. Pravzaprav se z njim lahko začne novi odstavek, ki se navezuje na celotno vsebino prejšnjega, ali pa poved, ki se navezuje na predhodne stavke. V eni od kolumn se npr. sedmi odstavek začne z: »LDS tako ostaja stranka, ki je varuh . . .« (19. 3. 2004), pri čemer *tako* koreferira s celotnim prejšnjim odstavkom, kjer je avtor naštel svoje ocene vladnih in opozicijskih dejanj. Primer navezovanja na nekaj predhodnih stavkov pa je npr.:

Pluralizem je marsikaj – tudi to, da se povečujejo religiozne razlike. Toda večanje religioznih razlik bi lahko pomenilo tudi globlje razumevanje med pripadniki različnih verstev. Pa ne. Zakaj? Tega ne vemo. Najbrž je tako bolj udobno za predstavo o slovenskih pejzažih, ki so jih znali tako mehko slikati impresionisti. (12. 12. 2003)

5.1.3.4 Za-pridevnik

Crnkovič za-pridevnike uporablja večinoma kot pridevniški zaimek *ta/ta/to*, ki se nanaša na cele delne stavke:

- *Ujel se je v začaran krog: vrhunec njegovega stila je vsiljivo ponavljajoča uporaba psovke “menda”, ki v njegovem slovarju nadomešča vse tisto, česar ne razume, ne (po)zna ali ne ve. V resnici pa s tem samo prikriva dejstvo, da informacij bodisi ne dobi ali pa se mu jih niti ne ljubi iskati. (7. 11. 2003)*
- *Tabloidnost je stanje duha, ne pa odsotnost standardov. To so v stanju spoznati kvečjemu samo tisti, ki znajo biti žleht, nočejo pa biti hudobni. (7. 11. 2003)*
- *Dimitrij Rupel je človek, ki pogosto reagira nervozno, impulzivno, arogantno. Mnogi to pripisujejo njegovemu značaju. Toda ali je res tako? (14. 11. 2003)*
Tukaj imamo tudi primer za-prislova, ki koreferira z obema prejšnjima stavkoma.
- *Osamosvojitve Slovenije in ustanovitev države je bila posrečen, tako rekoč idealen spoj pameti in prakse. Ali politikov to ni naučilo, da samo praksa ni dovolj? (5. 12. 2003)*
- *Biti sposoben in pripravljen uporabljati pamet v praksi zahteva znanje in izobrazbo. Žal pa je iluzorno domnevati, da bi bili politiki v tem kaj dosti boljši od povprečja. (5. 12. 2003)*
- *Gledati televizijo po mobitelu? Gledati se s sogovornikom iz oči v oči? Ah, dajte no! Zvenelo je futuristično in že kar neverjetno. Toda zdaj je to tukaj in zgleda super. (16. 1. 2004)*
- *Skepsa do 3G pa je tudi privoščljivost, ker javnost nasplošno nerada daje moralno ali kakšno drugo podporo posameznikom (ali v tem primeru podjetjem), ki si upajo več in tudi bolj verjamejo v zastavljene cilje. Slovenci so za to še posebej talentirani. (16. 1. 2004)*
- *Zato hoče postati predsednik. Naše omizje ga v tem iskreno podpira. (16. 7. 2004)*

- *Teoretika, da tako rečem, sta bila bolj optimistična glede možnosti širitve trga kot pa praktika. To seveda ni čudno: zakaj neki bi stebri obstoječih dnevnikov verjeli v nekaj, česar si (milo rečeno) ne želijo?* (10. 9. 2004)
- *Ne zanima me, koliko dnevnikov prenese medijski trg. Tega ne znajo izračunati niti ekonomisti, kaj šele novinarji.* (10. 9. 2004)

Med primeri se redko najde tudi kataforičen za-pridevnik. Zopet gre za pridevniški zaimek, ki nastopi pred koreferirajočim izrazom, ta pa sledi takoj zatem, tako da mehanizem deluje zelo dobro. Pri obeh najdenih primerih lahko rečemo, da je z uporabo katafore Crnkovič ustvaril negotovost in s tem okrepil sprejemnikovo zanimanje (Beaugrande in ostali 1992, 50–51):

- *Mestni avtobus je kot javni prevoz morda res nepraktičen, počasen, neudoben, zato ni čudno, da se ljudje tako množično vozijo z osebnimi avti celo na neracionalno kratke razdalje. Toda po mojem je pomemben razlog tudi ta, da nočemo za nič na svetu gledati te druge Slovenije, ki se vozi z avtobusom in simbolizira naša v temo odrinjena razočaranja.* (19. 12. 2003)
- *Drugačemisleči vračajo udarec – to je najkrajša definicija tega, kar se zdaj v Sloveniji dogaja.* (23. 1. 2004)

5.1.4 Izpust

Enciklopedija slovenskega jezika izpust/elipso označuje kot besedno »neizraženost v skladijskem vzorcu sicer predvidenega« (Toporišič 1992, 68). Za tem definira še izpustni stavčni člen in izpustni stavek. Izpustni stavčni člen je »člen, ki površinsko ni izražen, razviden pa je iz skladijskega vplivanja«, izpustni stavek pa je »brez povedka« (Toporišič 1992, 68). V svoji slovnici Toporišič govori o izpustu v povedku in izpustu predmeta, za nas najbolj pomembno pa je poglavje o pozaimljanju in izpustnosti, kjer pravi, da so v besedilu »stvari, ki nekako ne kažejo neposredno na predmetnost, ampak so tako rekoč v službi besedila: to so zaimki in izpusti, ki nam besedilo delajo lahkotnejše, nenerodno« (Toporišič 2000, 613, 617–618, 663). Hkrati Toporišič tu vključi še eno najpomembnejših sredstev nadpovedne skladnje – členitev po aktualnosti: »Stvar členitve po aktualnosti je, da te grobosti in nerodnosti odpravi, in sicer tako, da se ne omenjajo nepotrebne stvari /.../, če pa se že morajo, potem v predrugačeni obliki, manj vidni (zaimki), lahko tudi v ničti obliki« (Toporišič 2000, 664). Slednja, ničta oblika, je posledica izpusta.

Tomo Korošec v svoji stilistiki razčlenjuje le izpuste v naslovih, a v našem primeru o njih ne moremo govoriti, saj od 65 naslovov niti eden ni izpustni. Pravzaprav nekatere teorije govorijo o dveh vrstah izpustov – o naslovnem in besedilnem izpustu (Macháčková v Korošec 1998, 140). Kar se tiče izpustov v besedilih, se bomo tukaj držali načela, da »gre za elipso le takrat, ko obdelovanje besedila trči ob opazno diskontinuiteto površinskega besedila« (Beaugrande in ostali 1992, 55). Tipičen primer je anaforična elipsa – popolna struktura je pred eliptično, ki se pogosteje pojavi potem v novi povedi (Beaugrande in ostali 1992, 55). To velja tudi za Crnkovičevo rabo elipse. Pravzaprav večinoma izpušča identičen glagol:

1. *Ali je čar tračev in posledično tabloidov res v tem, da provocirajo? Morda. Ampak koga? Tiste, o katerih pišejo?* (7. 11. 2003) Izpuščen je glagol provocirati (Koga provocirajo? Provocirajo tiste, o katerih pišejo?), vendar je dopolnitev do popolne strukture enostavna.
2. *Z Jurijem včasih sediva in se zgražava nad mediji. Niti ne iz principa, ampak zato, ker naju zabava.* (5. 11. 2004) Izpuščen je glagol zgražati se (Ne zgražava se iz principa).

V naslednjem odstavku, ki je hkrati besedilni nastop, lahko opazimo tako izpust glagola *sprejeti* (Bi ga lahko sprejel kak obmejni župan? Torej naj ga sprejme kdo z višjega nivoja?) kot tudi *biti* v zadnjem stavku (Hlapčevski smo pa še tem manj!):³

3. *Protokolarno gledano lahko res pride do zadrege: kdo bi lahko sprejel Riccarda Illyja, predsednika italijanske regije Furlanija-Juljska krajina, na uradni obisk, ko pa Slovenija (še) nima regij? Kak obmejni župan? Morda bi bil zanj primeren Boris Popovič? Ne, tako nesramni vendarle nismo! Torej kdo z višjega nivoja? No, hlapčevski pa še tem manj!* (21. 11. 2003)

Takih primerov, ko enega za drugim niza kratka vprašanja ali vzklike, ki so pravzaprav eliptični, je v Crnkovičevem pisanju precej. Po eni strani daje to besedilu dinamičnost, po drugi pa je lahko moteče, saj se lahko v tem nizanju bralec hitro izgubi (posebej kadar se z elipso začne novi odstavek):

4. *In dejstvo je, da je Rupel zaradi svojih (zunanje) političnih potez tako neprijubljen, da so mu Penko ali mediji pripravljene obesiti karkoli, kar se ljudskemu glasu zdi količkaj nenavadno.*

---

³ Hkrati gre tu tudi za izpust stavka – gl. točko 6 istega podpoglavja.

Penko ali mediji? Kdo pravzaprav? To žal ni jasno. Izpuščen je glagol obesiti, ki tukaj v bistvu pomeni obtožiti: So mu pripravljene obesiti karkoli, kar se ljudskemu glasu zdi nenavadno, Penko ali mediji? (14. 11. 2003)

5. *Gala Gallusova dvorana, levo državna zastava, desno absurden cvetlični aranžma; enter nagrajenci, enter predsednik; intonira se himna; predsednica upravnega odbora Prešernovega sklada s himničnim glasom napoveduje nagrajence; hvaležno občinstvo pa si od nervoznega pričakovanja grize nohte. Kdo? Kdo vendar? Povejte že!* Najprej je izpuščen glagol pri naštevanju dvorane, zastave in cvetja (npr. V gala Gallusovi dvorani sta na levi zastava in na desni cvetlični . . .) na koncu pa se z dvema vprašanjema, kjer je izpuščen identičen glagol dobiti, in vzklikom izraža prihodnost (Kdo bo dobil nagrado?) (13. 2. 2003)

Poleg izpusta glagola, Crnkovič izpušča tudi stavke, pri čemer je za bralca to malo težje, saj mora pokazati določeno mero pripravljenosti in sam prispevati dopolnjevalno gradivo, če hoče tekst razumeti. Izpust stavkov avtor zaznamuje tudi grafično, in sicer z dvopičjem:

6. *Protokolarno gledano lahko res pride do zadrege: kdo bi lahko sprejel Riccarda Illyja, predsednika italijanske regije Furlanija-Juljska krajina, na uradni obisk, ko pa Slovenija (še) nima regij?* (21. 11. 2003) Brez izpusta bi poved bila taka: Protokolarno gledano lahko res pride do zadrege, ko se vprašamo, kdo bi lahko sprejel . . .
7. *In da ne bo pomote in krivice: Ljubljancani pa naj poskrbijo, da ne bo zgedalo, kot da jih nič onstran Kotline ne zanima.* (21. 11. 2003) Vmes mora bralec dodati: In da ne bo pomote in krivice, svetujem/predlagam ipd., naj Ljubljancani . . .
8. *Državljanstvo nam je vendar vsem skupno: ali ni to tisti največji skupni imenovalec, s katerim lahko delimo vsakega posameznika, pa se bo v vsakem primeru izšlo, da je Slovenec?* (12. 12. 2003) Dvopičje signalizira izpust stavka: Vprašajmo se/Morali bi se vprašati, ali ni to tisto . . .

Dejstvo je, da Crnkovič tak način gradnje besedila uporablja praktično v vsaki svoji kolumni, zato vseh primerov tukaj ne bomo naštevali. Zaključimo lahko, da je označevanje izpusta kratkih stavkov z dvopičjem ena njegovih posebnosti, ki krha kohezijsko-koherentno zgradbo besedila.

5.1.5 Členitev po aktualnosti

Kot je bilo napisano že zgoraj, je členitev po aktualnosti eno najpomembnejših sredstev nadpovedna skladnje. V stavku imamo vedno izhodišče, ki je na začetku stavka in je dano, sledi pa mu nekaj novega, čemur pravimo jedro. Izhodišče in jedro sta povezana s prehodom. Dinamika stavka raste vedno od izhodišča k jedru. Na tem načelu je zasnovan besedni red v stavkih in povedih, hkrati pa se z jedrom ene povedi ustvarja izhodišče naslednje, kar trdno gradi besedilo (Dular in Korošec 1983 in 1994, 31). Izhodišču rečemo tudi tema (o čemer se pripoveduje), jedru pa rema (tisto, kar se o temi sporoči). Načinov, po katerih so izhodišča med seboj povezana, je pet (Hudej 1994, 55):

1. enostavna linearna postopnost (vsako izhodišče izhaja iz jedra prejšnjega stavka),
2. postopnost s tekočo temo (stavki v delu besedila imajo isto izhodišče),
3. postopnost z izpeljanimi temami (v prvem izhodišču je nadpomenka, v naslednjih pa njene podpomenke),
4. postopnost z razcepljeno remo (jedro omogoča razcep in nadaljevanje v dveh ali več različnih izhodiščih),
5. tematski oz. sobesedilni skok (preskok iz enega izhodišča na drugo).

Členitev po aktualnosti v slovanskih jezikih gotovo odloča o besednem redu in vpliva na stavčno fonetiko (Korošec 2006, 240).

Crnkovič izhodišča v besedilih ih delih besedil povezuje na vse naštetе načine. »Navezovanje na jedro, izpeljava in razvijanje so najpogostejši načini gradnje besedila in temu ustreznih besednih redov. Ti načini se običajno med seboj kombinirajo« (Dular in Korošec 1983 in 1994, 34). Pri tem je za Crnkoviča značilno, da postavi jedro in ga nato od prihodnjih izhodišč pogosto loči tudi grafično, in sicer z dvopičjem:

- *Poka v dveh smislih: prvič zato, ker ga ne znajo ali ne morejo vzdrževati, drugič pa zato, ker v ta ubogi center tlačijo vse, kar se jim zdi pomembnega.* (23. 4. 2004)
- *Ali drugače: pluralizem ni to, da ima vsak kreten pravico povedati, kar misli; in toleranca ni to, da mu to pravico priznavamo v enaki meri kot pametnejšim.* (12. 12. 2003)
- *Kar dve starejši občanki sta sedež ob sebi zasedali s prtljago: prva, z majhnim povojnim kovčkom, je očitno potovala na postajo, druga pa se je vračala z*

nakupov, saj je kot naslonjalo za roko uporabljala kartonsko škatlo v vrečki.
(19. 12. 2003)

Sedaj lahko tudi ugotovimo, da dvopičja, ki v prejšnjem poglavju zaznamujejo izpust (prim. 6, 7, 8) pravzaprav zaznamujejo tudi sobesedilni preskok.

5.1.6 Junkcija

Junktivi so preprosta pomoč, ki sprejemniku olajša razumeti besedilo. Razdeljeni so v štiri večje sklope:

1. konjunkcija,
2. disjunkcija,
3. kontrajunkcija,
4. subordinacija/podrednost.

Ena od stvari, ki pri prebiranju Crnkovičevih kolumn najbolj bode v oči, je njegova uporaba dvopičja, ki bo razložena tudi na podlagi junkcije. Dvopičje je ločilo, ki ga Crnkovič zelo pogosto uporablja. Slovenski pravopis (1997, 50–51) dovoljuje več načinov skladišne rabe dvopičja in Crnkovič ga dejansko uporablja v vseh primerih, četudi bi ga lahko nadomestil z vejico, pomišljajem ali pa bi ga lahko celo izpustil. Potemtakem lahko že sedaj rečemo, da je tudi zvesta uporaba dvopičja prvina njegovega avtorskega stila, ki pa zaradi nesmotrne rabe pravzaprav prehaja v maniro (Korošec 1998, 239).

5.1.6.1 Konjunkcija

Konjunkcija je aditivni odnos, ki ga označujejo vezniki in, pa, poleg tega, tudi, nadalje ipd. Vendar pa ni nujno, da postavljamo te veznike med vse delne stavke ali stavke, saj tako besedilo preveč obložimo in postane dolgočasno. Raba junktivov je pomembna takrat, kadar odvisnosti niso razvidne takoj (Beaugrande in ostali 1992, 58):

- *Na avtobusu so si ljudje enaki: partijske vdove in tercialke, Slovenci in Bosanci, bogaboječi uradniki in zapiti skladiščniki.* (19. 12. 2003) Tu gre za običajno naštevanje, vendar v parih, ki predstavljajo medsebojna nasprotja: enake so si partijske vdove in tercialke, dve narodnosti, ki avtorju predstavljata dva nasprotna pola, Slovenci in Bosanci, ter uradniki in skladiščniki. Torej lahko

rečemo, da je veznike *in* tu postavil zato, ker drugače odvisnosti ne bi bile razvidne.

Dejansko Crnkovič za dvopičjem le redko (v naših kolumnah le še enkrat – 29. 10. 2004) niza naštevanje, zato preidimo na dokaj nenavadno rabo dvopičja, ki sledi vedno, kadar Crnkovič uporablja aditivne veznike *še več, še bolj, pa še to*, ki nakazujejo na dodaten poudarek. Od nadaljnjega besedila bi bili lahko ločeni z vejico, ali pa bi jih preprosto zamenjal z junktivom *poleg tega* ipd.:

- *Še več: njihov zorni kot še dodatno omejuje politična primernost.* (28. 11. 2003)
- *Še bolj konkretno: povsem trezni ljudje so tekmovali v naravnost neprištevnem zgražanju nad Kebrovim anti-alko zakonom.* (16. 1. 2004)
- *Še več: kako naj USPEM, če ne poskusim?* (16. 1. 2004)
- *Še več: demokracijo so si izmislili zato, da bi v družbah eliminirali tveganje glede strpnosti ali nestrpnosti.* (23. 1. 2004)
- *Še več: njihovi poslovni interesi niso samo moji poslovni interesi, temveč že kar moji poklicni interesi!* (16. 4. 2004)
- *Še več: dvignimo ta prag visoko – recimo na 10 odstotkov! – in z malo sreče se bomo znebili še SNS in tudi SLS.* (17. 9. 2004)
- *Pa še to: to kolumno pišem na vlaku, ki me pelje v Slovenijo z Dunaja, imenuje pa se Croazia Express.* (1. 10. 2004)
- *Še več: gre za vzpon socialno, kulturno in generacijsko določenega sloja ljudi.* (29. 10. 2004)
- *Še več: kljub položajem in domnevnim grehom preteklih žrtev niso novinarji še iz nikogar tako vztrajno delali državne barabe številka ena!* (5. 11. 2004)
- *Še več: za božič je to prepovedano.* (9. 12. 2005)

V naslednjem sklopu primerov so dvopičja, ki bi bila lahko povsem izpuščena. Ne bi jih bilo treba zamenjati z nobenim drugim ločilom, le besedni red bi se ponekod malo spremenil, pa bi šlo za povsem običajne, stilno nezaznamovane stavke:

- *In res: zadevo je prevzela mag. Majda Potrata, poslanka Združene liste slavističnih demokratov, in jo pripeljala do konca.* (23. 7. 2004) In res je zadevo prevzela . . .
- *In res: bralci še niso videli robe, ki bi bila drugačna, moderna, izstopajoča.* (10. 9. 2004) Tukaj sprememba besednega vrstnega reda ni potrebna.

Tak način gradnje konjunkcije se dejansko pojavlja skorajda v vsaki od obravnavanih kolumn.

5.1.6.2 Disjunkcija

Vezniki, ki signalizirajo junksijo, so ali – ali, bodisi – bodisi, oziroma. Najpogosteje se uporabljajo znotraj enega stavka (Beaugrande in ostali 1992, 58):

V resnici pa s tem samo prikriva dejstvo, da informacij bodisi ne dobi ali pa se mu jih niti ne ljubi iskati. (7. 11. 2003)

To je tipično ločno priredje, ki ga Crnkovič v svojem pisanju uporablja na povsem običajne načine.

5.1.6.3 Kontrajunkcija

Kontrajunkcijo gradijo protivni vezniki, kot so pa, a, toda, ali ipd. »Naloga kontrajunkcije je, olajšati problematične prehode na točkah, kjer se pojavljajo dozdevno neverjetne kombinacije dogodkov ali situacij« (Beaugrande in ostali 1992, 59).

Crnkovičeva posebnost pri gradnji kontrajunkcije je zopet uporaba dvopičja, čeprav sta tako dvopičje kot začetek novega stavka z veznikom povsem nepotrebna, saj bi iz tega lahko sestavil eno poved:

- *Rupel je za svojo obrambo uporabil na prvi pogled ne najbolj posrečeno primerjavo z izvensodnim procesom. In vendar: svojo vlogo v povojnih montiranih procesih so odigrali tudi mediji, le da je bilo takrat vse vnaprej orkestrirano. (14. 11. 2003) Rupel je za svojo obrambo uporabil . . . , pa vendar so svojo vlogo . . .*
- *Vsega hudega vajene stare Primorce – kaj šele tržaške Slovence! – lahko še predobro razumemo. Toda: ali mar morajo recimo Goričani še enkrat razmisliti, ali naj s 1. majem 2004 podrejo tisto ograjo med mestoma ali ne? (21. 11. 2003) . . . lahko razumemo, toda ali morajo . . . Mar je tako ali tako odveč, saj gre za kopičenje veznikov.*

5.1.6.4 Subordinacija/podrednost

Subordinacijo izraža veliko število junktivnih izrazov, ki signalizirajo običajne koherenčne odnose, kot so vzrok, razlog, časovna bližina in modalnost (verjetnost, možnost, nujnost). Tako so podredni junktivi ker, zato, medtem ko, saj, kajti, nato, preden, zatem, kadar koli, če ipd. (Beaugrande in ostali 1992, 59–60).

- *Avtobus pelje mimo grafita: "Slovenija gre naprej!" Že mogoče, ampak katera? Očitno neka druga: mi se definitivno peljemo nazaj.* (19. 12. 2003) Prvo dvopičje uvaja dobesedni navedek. Drugo dvopičje pravzaprav nadomešča istovrstni vzročni veznik – najbolj ustrezna bi bila kajti in zakaj (Očitno se naprej pelje neka druga Slovenija, kajti mi se definitivno peljemo nazaj).
- *Da o železniških tovorih sploh ne govorimo: drugi tir Divača-Koper bi nam seveda res koristil – a kaj, ko bi koristil tudi Italijanom?!* (21. 11. 2003) Dvopičje bi lahko nadomestili s če, a potem bi morali stavek pošteno predrugačiti in dejansko ne bi imel več enakega stilnega učinka (Če govorimo o železniških tovorih, bi nam drugi tir res koristil – a kaj, ko bi koristil . . .)
- *Kaj je skupno Kliničnemu centru in RTV Slovenija? Na prvi pogled malo, a primerjava se ponuja kar sama od sebe: oba sta namreč v globoki finančni, menedžerski, kadrovski in moralni krizi.* (28. 11. 2003) Dvopičje lahko nadomestimo z vejico in veznikom saj.

Takšne primere subordinacije zopet najdemo praktično v vsaki kolumni. Tako kakor konjunkcijo in kontrajunkcijo, tudi subordinacijo Crnkovič gradi na, zdaj že lahko rečemo, njemu svojstven način – z uporabo dvopičja. Kot smo dokazali, pa je uporaba dvopičja pri konjunkciji, kontrajunkciji in subordinaciji v večini primerov pravzaprav nepotrebna, saj bi ga večinoma lahko nadomestil zgolj z vejico ali kombinacijo vejice in veznika. Ker pa se tega koraka poslužuje že tako pogosto, ne moremo mimo sklepa, da gre za njemu priljubljeno tehniko gradnje besedila, ki pa žal postaja že moteča.

5.2 KOHERENCA IN SOVEZNOST

Osnova koherence je kontinuiteta smislov. Zaradi kontinuitete smislov ima smisel tudi besedilo. Izraz smisel označuje tisto védenje, ki ga dejansko posredujejo izrazi, ki nastopajo v besedilu. Četudi imajo ti izrazi več možnih pomenov, imajo v besedilu samo en smisel. Vendar pa smisel ne izhaja iz teksta samega, ampak iz interakcije med

védenjem, predstavljenim v besedilu, in shranjenim védenjem o svetu, ki ga ima posamezni uporabnik jezika. Tu se besediloslovje povezuje s kognitivno psihologijo (Beaugrande in ostali 1992, 15, 65).

Pri govoru o koherenci se ne moremo izogniti tudi koheziji, saj je dejstvo, da kohezija besedila temelji na predpostavki o koherentnosti besedilnega sveta (Beaugrande in ostali 1992, 61). Korošec je že zdavnaj opozoril (Korošec 1986, 49), da se »osnovna pojma za razmerja na skladijsko-pomenski ravnini besedila, koherenca (sovisnost) in kohezija (vezljivost, veznost)« v besediloslovni literaturi uporabljata neenotno, zato je za pojave na skladijsko-pomenski ravnini besedila ustvaril tvorjenko **soveznost** (sovisnost + veznost). Gre za pristop, ko metodološko ne razlikujemo med površinsko in globinsko ravnino jezika (Korošec 2006, 243). Pri tem se je Korošec posebej posvetil nejasnim soveznim nizom, ki so v slovenskem pisnem poročevalstvu pogosti, in ustvaril pomembno pravilo: »Če linearni razvoj soveznega niza (niza z izpostavljeno nanašalnico) prekinja stavek z vršilcem/nosilcem istih slovničnih lastnosti kot nanašalnica razvijajočega se soveznega niza, se mora po prekinitvi sovezni niz nadaljevati s ponovitvijo izpostavljene nanašalnice« (Korošec 1986, 54 in 1998, 223 in 2006, 244–245).

Dejansko je v vseh 65 analiziranih kolumnah do takega primera prišlo le enkrat, a povsem očitno se je tega zavedal tudi sam avtor, zato je v oklepaju dodal pojasnilo:

Prvo, kar mi je padlo v oči, je bila serija volnenih čepic na glavah upokojenk. Bile so različnih barv in oblik (mislim čepice), a vse so bile zafilcane in so lezle z glave kot topljeni sir. (19. 12. 2003)

Potemtakem ne moremo reči, da gre za napako, temveč za hote ustvarjeno dvoumnost. Crnkovič se je prekinitve soveznega niza zavedel in dopisal, da v nadaljevanju govori o čepicah, ne upokojenkah, kar razumemo kot besedno igro.

5.3 OSTALI KRITERIJI BESEDILNOSTI

Poleg koherence besedilnih svetov in kohezije površinskih besedil, ki sta »najočitnejša kriterija besedil« (Beaugrande in ostali 1992, 84), h kriterijem besedilnosti uvrščamo še namernost, sprejemljivost, informativnost, situacijskost in medbesedilnost. Prva dva

kriterija sta usmerjena k besedilu samemu, ostalih pet pa k uporabniku besedila, tako tvorcu kot prejemniku (Petric 2004, 136).

5.3.1 Namernost in sprejemljivost

Samo kohezija in koherenca ne moreta ločiti besedil od nebesedil. »Da bi bila jezikovna struktura lahko uporabljena v komunikacijski interakciji, mora biti **nameravana** in **sprejeta** kot besedilo. S temi stališči je povezana določena **tolerantnost** glede motenj v koheziji in koherenci, vse dotlej, dokler obstaja smotnost komunikacije. Tvorjenje in sprejemanje besedila sta **diskurzni dejanji**, ki služita nekemu načrtu ali cilju« (Beaugrande in ostali 1992, 84). Namera tvorca besedila je, da bi ustvaril kohezivno in koherentno besedilo, a včasih lahko omejen čas in obdelovalna sredstva pri tvorjenju besedila povzročijo, da ta namera ni povsem realizirana (Beaugrande in ostali 1992, 84). Menim, da se pomanjkanje časa pri tvorjenju besedila v Crnkovičevih kolumnah odraža predvsem pri prekomernem številu ponovitev.

Psihološke teorije trdijo, da je namera tvorca besedila voditi sprejemnikovo zavest (Beaugrande in ostali 1992, 86). Vsekakor to zagotovo drži za vsa presojevalna besedila, ki »razlagajo in razčlenjujejo, vrednotijo in prepričujejo« (Kalin Golob 1999, 190), kamor spada tudi kolumna. Crnkovič svoje teme razlaga, razčlenjuje in vrednoti skozi vse besedilo in s tem bralca lahko tudi prepriča. Če pa mu to ne uspe že prej, potem ga povsem očitno želi prepričati v svoj prav z zadnjimi odstavki oz. stavki. Razumem jih kot povzetek vseh prepričevalnih argumentov, s kakršnimi so zaključeni praktično vsi analizirani teksti. Za vzorec naj jih bo predstavljena le desetina:

- *Tabloidnost je stanje duha, ne pa odsotnost standardov. To so v stanju spoznati kvečjemu samo tisti, ki znajo biti žleht, nočejo pa biti hudobni. Tisti drugi pa nazadnje fašajo kakšno gnusno anonimko. (7. 11. 2003)*
- *Ko je prvi kifelj Pogorevc lansiral "dihanje storilcem za ovratnik", se mu je posmehovala vsa Slovenija. Pa poglejte danes! Fraza je ponarodela, obenem pa dobila tudi srhljiv prizvok grožnje, da nihče ni varen pred nikomer. Ne bi rekel, da smo se za to borili. (14. 11. 2003)*
- *Dokler ne bodo zadeve funkcionirale tudi v javnem sektorju, nam še tako bleščeči dosežki v privatnem ne bodo pomagali. Večji del krivde za to pat*

- pozicijo pa žal nosijo napol modreci, napol strokovnjaki, ki so se zaredili v špranje med politiko in življenjem. (28. 11. 2003)*
- *Biti sposoben in pripravljen uporabljati pamet v praksi zahteva znanje in izobrazbo. Žal pa je iluzorno domnevati, da bi bili politiki v tem kaj dosti boljši od povprečja. (5. 12. 2003)*
  - *Zato predlagam, da se nehamo zgražati nad Domžalami. Tam ni samo več katastrskih lokacij, temveč tudi več prostora v simboličnem pomenu te besede — ne pa v tej utesnjeni in tesnobni Ljubljani. (23. 4. 2004)*
  - *Element naključja, ki je v njihovem uspehu igral zelo pomembno vlogo, jim jemlje moralne argumente, s katerimi zagovarjajo pravico do maksimalnega izplena, in to na račun države. Odkupili bi se lahko tako, da plačajo davek na srečo. Ampak očitno mislijo, da bogastvo ne rabi argumentov. (19. 11. 2004)*

Na drugi strani besedila je sprejemnik, ki mora dano besedilo sprejeti kot kohezivno in tolerantno. Sprejemljivost mora zato vključevati tudi območje tolerance za manjše prekinitve ali motnje pomena. Če gre za reševanje teh problemov v razumnih mejah, potem je cilj dosežen. Ena od teorij ugotavlja, da odločujočo okoliščino pri sprejemanju besedila odigrajo konteksti – sprejemniki imajo za slovnično pravilne tiste stavke, pri katerih brez težav določijo kontekst. (Beaugrande in ostali 1992, 95–96). S tem povezujem Crnkovičeve izpuste. Kadar gre za izpust glagolov, je sprejemnik prisiljen k manjšemu reševanju problema, da bi besedilo razumel. Kadar pa tvorec besedila izpušča krajše stavke, ima sprejemnik lahko že večje težave z vzpostavljanjem konteksta, zato lahko pride do diskontinuitete sprejemanja pomena. Torej lahko rečemo, da elipse stavkov, ki so grafično zaznamovane z dvopičjem (kar lahko bralca še posebej zavede, saj bi na tem mestu pričakoval npr. naštevanje), besedilo rahljajo in kršijo besediloslovna načela kohezije, koherence, namernosti in sprejemljivosti.

5.3.2 Informativnost

Informativnost predstavlja stopnjo novosti ali nepričakovanosti za sprejemnika. V tekstu se stopnje informativnosti gradijo s členitvijo po aktualnosti, kjer stojijo elementi z visoko stopnjo informativnosti na koncu delnih stavkov, elementi s skromno informativnostjo pa na začetku, ali so zgoščeni v za-oblike, ali pa s pomočjo elipse celo izpuščeni (Beaugrande in ostali 1992, 101, 107).

5.3.3 Situacijskost

Situacijskost »uporabljamo kot splošno oznako za tiste dejavnike, ki besedilo naredijo relevantno za posamezno situacijo, v kateri neka pojavitev nastopi« (Beaugrande in ostali 1992, 116). Redko se zgodi, da pridejo učinki neke situacije do izraza brez posredovanja – ne da bi udeleženec komunikacije v svoj model vpletel lastna prepričanja in cilje. Kadar je prevladujoča funkcija besedila taka, da daje neposredovano predstavitev situacijskega modela, potem govorimo o spremljanju situacije. Kadar pa je prevladujoča funkcija besedila usmerjanje situacije v smer, ki je ugodna za cilje tvorca besedila, govorimo o usmerjanju situacije. »Meja med SPREMLJANJEM in USMERJANJEM je izjemno neostra in se lahko premika glede na ocene posameznih udeležencev komunikacije. Zdi se celo, da govorci usmerjanje radi skrivajo za krinko spremljanja, da bi vzbujali vtis, da se situacija razvija v zaželeno smer kot rezultat normalnega poteka dogodkov« (Beaugrande in ostali 1992, 116).

Usmerjanje situacije lahko proučujemo v okviru teorije načrta. Poskusimo to orisati na podlagi kolumne z naslovom *Grdi, simpatični, zli* (4. 2. 2005; gl. Prilogo B). Za začetek besedila Crnkovič uporabi spremljanje situacije: *Če nihče drug, je "Tu pa tam" sesul vsaj Marcel Štefančič. Pravi, da film zgleda kot spot Fredija Milerja, samo da dlje traja. Sicer pa je filmski plakat popisano s citati kritikov Dela, Dnevnika in Večera, ki film vsi hvalijo.* Posredovano spremljanje postane problematično, če sprejemniki nimajo enakih pogledov na zadevo kot tvorec besedila. Da Crnkovič obdrži naše zanimanje, postavi vprašanje: *Kam pelje ta diletantizem, ki vse bolj preplavlja slovensko pop kulturo? Še več! Kam pelje to, da nihče ne spregleda, da gre za diletantizem?* Tu že z besedo diletantizem nakaže, da bo film kritiziral. Tu uporabi strategijo, ko tesno sledi razpoložljivim očitnim dejstvom, saj ve, da bodo tako bralci prej soglašali. To stori tako, da se v vsakem odstavku naprej se poigra z afirmativno trditvijo, ki ji nato sledi kritika:

- *Po vseh kino-katastrofah so se kritiki očitno odločili, da bodo zavzeli konstruktivno pozo. Fante je treba spodbuditi, ne pa jim jemati veselje. - Prvenec? Kako ljubko! Mlečnozobec z digitalko in prijatelji, socialno-kriminalna tema, čefurji, malo humorja in več sreče kot pameti – zakaj bi to kritizirali?*
- *Prizanesljivi pravijo, da je Fredi Miler simpatičen, topel, preprost, prisrčen, bla-bla-bla. Ja, in? – Ali te domnevne kvalitete odtehtajo dejstvo, da je v*

glasbenem, kulturnem, intelektualnem smislu popoln kmet, ki ne zna ne peti ne komponirati ne nastopati ne govoriti?

Dejstvo je, da tvorec besedila že s samim komentiranjem dogodkov potrjuje svoje lastne kriterije in išče potrditve pri sprejemnikih. Tako tudi Crnkovič bralca vodi skozi svoje argumente, proti koncu pa dobi zopet spravljlivejši ton. Po dveh primerih slovenskega »diletantizma«, kjer sta se prepletali strategiji spremljanja in usmerjanja, preide na strategijo usmerjanja situacije, saj v zadnjih dveh odstavkih dejansko izda, kaj je bil njegov cilj – dopovedati ljudem, da je film nekvaliteten, tudi če je simpatičen, zato moramo obdržati nespremenjena merila in kriterije: *to še ne pomeni, da jih bomo v zvezde kovali, če je izdelek v najboljšem primeru le simpatično zanič; Vse je dovoljeno. Prepovedana so samo merila in kriteriji.*

Vedno pa obstaja možnost, da se spremljanje nekoga drugega ne ujema s tvojim lastnim. Takrat ima bralec možnost, da Crnkovičevo spremljanje takoj zavrne, ali o njem podvomi, ali ga ignorira, ali pa ga nadomesti s svojim lastnim (Beaugrande in ostali 1992, 121–126).

5.3.4 Medbesedilnost

Kriterij medbesedilnosti predpostavlja, da sta tako tvorjenje kot sprejemanje besedila odvisna od seznanjenosti z drugimi besedili. To védenje oz. seznanjenost se uporablja s pomočjo posredovanja – vpletanja udeležencevih prepričanj in ciljev v komunikacijsko situacijo. Iz tega se razvijejo tipi besedil. »Tista besedila, ki ki zahtevajo sprejemanje ali vrednotenje določenih **prepričanj** in **idej** kot resničnih oz. napačnih, ali pozotivnih oz. negativnih, so ARGUMENTATIVNA. /.../ Površinsko besedilo pogosto kaže kohezivna sredstva za izražanje izpostavljanja in poudarjanja (npr. ponovne pojavitve, paralelizem in parafrazo) /.../ Med globalnimi vzorci védenja je najpogostnejši prav **načrt** za to, da nekoga pregovoriš« (Beaugrande in ostali 1992, 128–129). Crnkovičeva besedila dejansko vsebujejo veliko število ponovnih pojavitev, paralelizmov in parafraz (kot je pokazano zgoraj), kar je dokaz, da si želi svojega bralca pregovoriti.

Drugi sklop medbesedilnosti pa zadeva besedilno namigovanje, ko se tvorec besedila sklicuje na kako drugo besedilo. Načeloma se lahko sklicuje na katero koli besedilo, v resnici pa so primernejša dobro znana besedila, ker so sprejemnikom lažje dostopna. In res se Crnkovič v večini primerov sklicuje na aktualne dogodke, kot so bližajoče se

volitve, druga aktualna politična dejanja, aktualni družabni dogodki, gospodarsko-ekonomska vprašanja ipd. Očitno predvideva, da je z njimi seznanjena večina ljudi, ki bi bili lahko njegovi potencialni bralci. Ugotovljeno je, da besedila pogosto zastavljajo probleme, ki se skrivajo bolj v prejšnjem védenju udeležencev kot pa v vsebini besedilnega sveta (Beaugrande in ostali 1992, 131–134).

5.4 BESEDILNI NASTOP

»Začetek je prva besedilna (eno-, dvo-, večstavčna) poved, je "tekstem", tj. najmanjši, na začetku besedila stoječi del besedila, ki je tudi sam lahko besedilo. Imenujemo ga besedilni nastop. Po tem se vidi, da med besedilnim nastopom in uvodom besedila ni istovetnosti /.../ Ker je v vodoravni členitvi besedila uvod praviloma daljši besedilni odsek, si težko zamišljamo besedilo, v katerem bi bila uvod in besedilni nastop eno in isto« (Korošec 2006, 250).

Pravzaprav je primerov, ko sta uvod in besedilni nastop eno in isto, pri Crnkovičevih kolumnah v *Žurnalu devet*, a ne glede na to jih bomo skupaj z ostalimi poskusili razvrstiti v šest tipov besedilnih nastopov, ki jih je Korošec določil na podlagi analiziranja *Teme dneva* v Delu. To so vestiški, ugotovitveni, tezni, citatni, vprašalni in figurativni nastop.

Vestiški nastop po Koroščevo izrablja osnovni vzorec vesti in se od vseh besedilnih nastopov najbolj neposredno približa dogodku ter s tem bralcu da podatek, o čem bo govora v besedilu (Korošec 2006, 250). Ravno zaradi slednjega sem med vestiške nastope uvrstila kar nekaj začetkov analiziranih kolumn, čeprav nekateri med njimi pravzaprav sploh nimajo časo-prostorskega določila. Te razumem kot nakakšno podzvrst vestiškega nastopa. Dejansko se v nadaljevanju razvijejo v besedilo, ki pripoveduje o aktualnem dogodku iz Crnkovičeve bližnje preteklosti – predvidevamo lahko, da iz tedna, v katerem je kolumna nastala. S takšnim bolj osebnim uvodom, bralca pritegne k branju. Najbolj tipični so npr. *Imam prijatelja, ki enkrat ali dvakrat na leto pride v Slovenijo* (19. 12. 2003); *Zadnjič smo si belili glavo, kaj so hoteli povedati v (ne zelo) konkurenčnem tedniku s trditvijo, da je žurnal »perfidno desničarski«* (30. 1. 2004); *V nedeljo zvečer, ko so bili najprej objavljeni rezultati vzporednih volitev in*

potem še prvi delni in neuradni, me je po deseti uri zanimalo samo še to, ali bo Angležem uspelo obdržati minimalno vodstvo proti Francozom (18. 6. 2004). Tisti, ki se pravemu vestiškemu nastopu najbolj približajo, so npr. *Dve tretjini volilnih upravičencev se ni udeležilo nedeljskega referenduma* (9. 4. 2004);⁴ *Ko sem pred tedni dajal intervju za BBC-jev dokumentarec, me je voditeljica vprašala, v čem se je zame življenje spremenilo od takrat, ko smo še bili del Jugoslavije, do danes, ko vstopamo v EU* (30. 4. 2004); *Slišim, da je partizanom ali veteranom socializma (ali kako jim naj sploh rečemo) na proslavi dneva upora proti okupatorju moški pevski zbor intoniral »Internacionalo«* (7. 5. 2004). Vestiški nastopi predstavljajo natanko eno četrtnino vseh Crnkovičevih besedilnih nastopov.

Ugotovitveni nastop je na skladijski ravni najbolj raznovrsten. Gre za ugotovitev ali oceno »o pojavu ali problematiki iz aktualne stvarnosti, ki je za naslovnika hkrati tudi podatek, o čem bo govora v besedilu« (Korošec 2006, 250). Pravzaprav je ugotovitvenih nastopov v tu analiziranih kolumnah največ, saj predstavljajo kar 40 % nastopov.⁵ Tudi tukaj ponekod odločitev ni bila lahka, predvsem ker so nekateri takšni, da bi jih z nekaj pripombami lahko uvrstili med vestiške ali pa tezne besedilne nastope, navsezadnje pa sem jih uvrstila med ugotovitvene, saj vsebujejo avtorjeve ocene bližnjih dogodkov, ki zaposlujejo njegovo razmišljanje: *Zunanji minister pred sodiščem: kakšna poslastica za vsega naveličane plebejce!* (14. 11. 2003); *Drnovškov debatni krožek o prihodnosti Slovenije je zadeva, za katero se bojim, da nikomur ne bo prinesla bistvenih koristi* (5. 12. 2003); *Razen nepopoljšljivim pretepačem se ni nikomur zdelo prav, da je poslanec SDS boksnil garažnega mojstra, ki ga je domnevno spravil ob živce zaradi manjkajoče parkirne nalepke* (5. 3. 2004); *Trajalo je pet let od izida v izvirniku, da so slovenski založniki ugotovili, da je "Ime rože" Umberta Eca svetovna uspešnica, jo dali prevesti in brez posebnega cirkusa končno tudi izdali v obscurno rožnatem ščitnem ovitku* (25. 3. 2004); *Namesto s seboj se Slovenci ukvarjajo s tujci* (16. 4. 2004); *Mesec maj je čas za Josipa Broza Tita* (28. 5. 2004); *Avtobiografijo Billa Clintona bi morali prebrati vsi, ki jim je kdaj prišlo na misel, da bi se spustili v politiko, ali so se že* (16. 6. 2004); *Nedelo je v nedeljo normalno izšlo, potem pa je v ponedeljek izšlo še enkrat* (8. 10. 2004); *Negativni demografski trendi –*

---

⁴ To je napaka, saj gre za dvojino – pravilno je Dve tretjini se nista udeležili . . .

⁵ Če primerjamo z ugotovitvami Kocijančičeve: vestiških nastopov je bilo v *Principih* 19 odstotkov, ugotovitvenih 51, teznih, vprašalnih in citatnih pa manj kot 10 odstotkov.

ali po domače staranje in v skrajni fazi celo izumiranje prebivalstva – niso v Sloveniji nič novega (4. 3. 2005).

Tezni nastop vsebuje teze, ki večinoma niti niso prave teze, v smislu pozitivne ali negativne trditve, ki se dokazujejo in zavračajo po znanstvenih merilih, ampak stavek, ki je podoben tako tezam kot tudi logičnim sodbam, resničnim ali neresničnim (Korošec 2006, 250). V vzorcu analiziranih Crnkovičevih kolumn je takih nastopov 23 %, torej za odtenek manj kot vestiških. Tudi tukaj sem se srečevala z dilemo, ali so nekateri nastopi tezni ali ugotovitveni, na koncu pa so kot tezni obveljali besedilni nastopi, kot so npr.: *Slovenski kulturni praznik je obremenjen z neverjetno in po kriterijih zdrave pameti že kar nezdružljivo kulturnopolitično dvojnostjo* (13. 2. 2004); *Definicija medijev je v grobem ta, da prinašajo informacije o rečeh, ki so se PRAVKAR zgodile* (27. 2. 2004); *Tipično slovensko je, da se mnenjski voditelji čutijo poklicane popljuvati vse, kar novega nastane, ali natančneje, še preden nastane* (12. 3. 2004); *S stališča volilcev je vprašanje letošnjih volitev preprostejše, kot bi lahko sklepali po napetosti med konkurenti in njihovi različnosti* (17. 9. 2004).

Vprašalni in citatni nastopi predstavljajo veliko manjši delež nastopov kot prejšnji trije – vprašalni 9 in citatni 3 %, medtem ko figurativnega besedilnega nastopa ni niti enega.

Kot je zapisano že v enem od uvodnih poglavij, je značilnost kolumne, da njen avtor piše o dogodkih, ki so zanj najpomembnejši (Košir 1988, 86). Že sam pogled na besedilne nastope nam razkrije, kateri dogodki zaposlujejo Crnkovičeve misli. Prevlada ugotovitvenih, teznih in »subjektivno« vestiških nastopov pomeni, da Crnkovič v večini kolumn že z besedilnim nastopom pokaže, kam bo vodilo njegovo nadaljnje pisanje.

5.5 MEDSTAVA

Mestave so v najširšem smislu izrazi med pomišljajema, ki ju Korošec imenuje distančnika. Bolj kot pravopisno medstave predstavljajo besediloslovno vprašanje. Razdelimo jih na izpostave in pristave. Izpostave odražajo prizadevanje po razgibanosti in reliefnosti besedila, pristave pa so posledica posebnih ubesedovalnih okoliščin in zato tudi izrazit element zgradbe avtorskih poročevalskih besedil (Korošec 1998, 287).

Crnkovič uporablja medstave v nepreglednem številu – v skorajda vsaki kolumni. »Uporabljajo jih številni avtorji, le da so pri nekaterih tako pogoste, da bi jih lahko pripisali priljubljeni tehniki pisanja oz. osebnemu stilu« (Korošec 1998, 288). Zaradi izjemne pogostnosti medstav in nesmotrne izrabe te možnosti v tukaj analiziranih kolumnah je upravičena ocena, da so medstave postale Crnkovičeva stilna manira (Korošec 1998, 239).

Korošec je vzpostavil pravila, ki ločujejo pristave od izpostav, vendar je tudi priznal, da so nekateri primeri dvomni (Korošec 1998, 291), zato se tukaj ne bomo ustavljali ob definicijah, ali gre pri posameznem primeru za eno ali drugo vrsto medstave, temveč ob načinu, kako se vključujejo v besedilo.

Včasih med pomišljaja postavi ki-stavke:

- *Kolikor gre za navadno žlehtnobo – ki seveda ni brez zveze s humorjem in zdravo pametjo – naj bo.*⁶ (7. 11. 2003)
- *Najbolj neobveščeni novinar pa pobira koščke informacij, ki mu jih milostno servirajo novinarski in drugi viri – ki ga imajo poln kufer, ker niti njih ne pusti pri miru – /.../* (7. 11. 2003)
- *Prosekutorica Cerarjeva – ki jo je Rupel, roko na srce, popolnoma netaktno in po nepotrebnem nadrl – si mora po tej logiki izrezovati perfidno moralistične članke, ki govorijo o podobnih zlorabah položaja v drugih državah /.../* (24. 11. 2003)
- *Zadeva spominja na famozne komisije za ugotavljanje izvora premoženja, ki so bile v svinčenih sedemdesetih – ko je bilo v samoupravnem socializmu že možno zaslužiti, vendar se oblastem ni zdelo možno, da legalno – strah in trepet tako petelinov, ki so prezgodaj peli, kot malih sleparjev na robu zakona.* (25. 2. 2005)
- *Dokler se nekega dne pri osemnajstih – ko sem že zdavnaj znal piti tudi vino in žgane pijače – nisem odločil, da me ne praska več.* (16. 12. 2005)

Te medstave bi bile lahko vključene v besedilo z vejicami, vendar potem to besedilo ne bi prišlo tako do izraza. Takih medstav je v analiziranih kolumnah tudi daleč največ. Ob takih primerih se mi dozdeva, da gre le za grafični poudarek. Ker v tisku ni možno poudarjanje s podčrtanjem, se avtorji poslužujejo pomišljajev za izoliranje dela stavka,

---

⁶ Tudi tu gre za napako. Pravilno bi bilo: Če gre za napako . . .

ki mu pripisujejo večjo težo kot ostalim (Korošec 1998, 294). Enako trdim za primere, ko za medstavo naredi vezalno priredje:

- *Človek, ki je tako predrzen, da se kot direktor Zavoda za zdravstveno zavarovanje pusti imenovati za predsednika Sveta KC – in s tem sproži celo serijo konfliktov interesov – po drugi strani izjavlja, da ni njegova stvar pomagati predlagati čim boljše kandidate!* (28. 11. 2003)
- *A dokler bodo referendumi edino orožje opozicije – in še to ne konstruktivno – tako dolgo bo abstinenca najslabši protistrup.* (9. 4. 2004)
- *Veliko dijakinj – in sam bog ve, ali morda tudi njihovih mater – se namreč odloča za šiviljske kreacije po meri.* (14. 5. 2004)

Velikokrat med pomišljaj vrine poudarke, ki se začnejo z besedno zvezo *ali če hočete/ali morda/ali recimo* in *kaj šele*:

- *Vsega hudega vajene stare Primorce – kaj šele tržaške Slovence! – lahko še predobro razumemo.* (21. 11. 2003)
- *Cinični hudiček v meni mi je na levo uho prišepetaval, da je to lari-fari, ki nima zveze z realnostjo – kaj šele z mano – državotvorni angelček pa na desno, da moram imeti pozitiven odnos do domovine in temu primerno spoštljivega tudi do njenih ritualov.* (25. 6. 2004)
- *Problem z novicami, ki se šele bodo pripetile – ali morda tudi ne, nekatere – pa je seveda v tem, da novinarje nehote zapeljujejo v diletantizem jasnovidnega naklepanja / . . . /* (27. 2. 2004)
- *Zgleden primer teh ne-novic – ali recimo temu bi-novic – je bila prejšnji teden objava rezultatov raziskave javnega mnenja, ki so pokazali, da je SDS po naklonjenosti volilcev skoraj dohitela LDS.* (27. 11. 2004)
- *Meni osebno se je seveda zdela povsem razumna, da ne rečem normalna, pa tudi moje sposobnosti prepričevanja – ali če hočete, prodajanja idej – niso čisto zanemarljive, čeravno ne optimalne.* (16. 4. 2004)

Seveda tukaj ne moremo več trditi, da bi se medstave lahko nemoteno vključile v preostalo besedilo. Ti primeri se še najbolj približujejo vrinjenim stavkom. Vrinjeni stavek oz. vse pristave nastanejo takrat, ko avtor že nastavi skladijski vzorec in začne ubesedovati, potem pa se mu porodi nov poudarek, ki besedilo sicer dopolnjuje, a ne paše v začetni stavčni vzorec. Takrat želeni poudarek zameji s pomišljajema in tako ne poruši skladijskega vzorca (Korošec 2006, 252).

Kot zadnji tip Crnkovičevih medstav omenimo še tiste kratke, ki besedilu dajejo dinamiko:

- *Z izjemo piva z limono kot vrhunske družabne pijače – nateg gor ali dol – in irskih lagerjev je pivo dandanes dolgočasna pijača za tiste, ki mislijo, da je celo leto poletje, ki se ga hočejo instantno in poceni napiti in ki pitja nasploh ne jemljejo kot del osebnega imidž menedžmenta. (25. 12. 2005)*
- *Ne morem ravno trditi, da sem njen fan – no, itak nisem fan od nikogar – jo pa vsekakor cenim kot umetnico in se mi tudi kot oseba zdi zelo zanimiva. (14. 1. 2005)*
- *Nenazadnje pa je tudi jasno, da je pretiravanje – navzgor ali navzdol – vedno instantna tolažba. (15. 10. 2004)*
- *Zakaj ljudje ne bi volili tistih, ki se otepajo krivde za vse slabo, če pa jih iz pozabljivosti ali benevolentnosti ali brezbržnosti ali iz kakršnegakoli drugega razloga – pametnega ali ne – za to ne krivijo? (17. 9. 2004)*

5.6 NASLOVI

Naslovi so pomembna besediloslovna prvina, saj vstopajo v razmerje z besedilom. V poročevalstvu so formirani v posebno poročevalsko enoto, ki jo je Korošec poimenoval naslovje in ustvaril njihovo raznovrstno tipologijo (Korošec 2006, 246 in Korošec 1998, drugo poglavje). Naslovi obravnavanih kolumn vzpostavljajo močno zvezo z besedilom. Tukaj bomo obravnavali le tiste najzanimivejše, tj. tiste z obnovitvami. Obnovitve se delijo na obnovitve klišejev in obnovitve vzorcev. Vsaka od obnovitev pa ima še svojo podskupino: ponovitev klišejev in ponovitev vzorcev. »Poimenovanje *ponovitev* se nanaša zgolj na razmerja med prvotno, neaktualizirano obliko in novo, aktualizirano; ponovitev je tako samo vrsta obnovitve, in sicer za rabo v časopisnem naslovu.« (Korošec 1998, 124).

»V naslovih **obnovljeni klišeji** so splošno znana rekla, rečenice, pregovori, frazeologemi, /.../« (Korošec 1998, 124). »Tako imenovani "ljudski" frazeologemi so zelo pogost vir za to vrsto obnovitev« (Korošec 1998, 125). S tem se časopisni jezik tudi poživlja. Tu pride do izraza avtorjeva ustvarjalnost in ali ima občutek, kdaj je črpanje iz ljudske frazeologije primerno. Frazeologemi v naslovih ne nastopajo v

popolni obliki, »ampak nastopajo samo tisti deli frazeologema, ki zadoščajo, da iz njih rekonstruiramo pomen« (Korošec 1998, 126). Zato obnovljeni kliše sestavljata prosti del klišeja oz. frazeologema, ki lahko manjka, in njegov stalni del. Tako je ohranjen »vzorec frazeologema, redundantne prvine pa niso izpuščene, ampak so zamenjane z drugimi. Na vsebino besedila se sicer nanaša tudi pomen prvotnega frazeologema, nova prvina v njem pa signalizira na konkretno vsebino« (Korošec 1998, 127–128).

Obnovitve klišejev v tukaj obravnavanih kolumnah so:

- **UMTS: Poskusiti ni greh** – gre za znano reklo *poskusiti še ni greh* (po SSKJ če *kdo naredi kaj neprimernega zaradi potrebne izkušnje, ni to nič hudega*). Tu mu je dodana kratica in izpuščen je členek še. Tekst nato govori o novi mobilni tehnologiji in naslov še dodatno razloži – Crnkovič svetuje, naj bralci poskusijo UMTS, saj je sam navdušen.
- **Keleminova jeklena pest** je obnovitev besedne zveze jeklena pest, ki je v SSKJ označena s kvalifikatorjema publ. in ekspr..Besedni zvezi *jeklena pest* je dodan priimek politika Branka Kelemine, ki je fizično napadel nekega paznika – od tu nadaljuje, da si država in Državni zbor ne bi smela dovoliti, da se tako obnaša njun poslanec.
- **Alja iacta est** je obnovitev rečenice *Alea iacta est*/Kocka je padla. Pomembno je omeniti latinsko verzijo, saj potem opazimo tudi veliko glasovno podobnost: *alea/alja*. Mišljena je Alja Brglez, ki jo je avtor preko računalniškega vprašalnika izbral kot kandidatko, ki jo bo volil na bližajočih se volitvah za evropski parlament.
- **Kapitan Nemo Profeta** je obnovitev latinskega pregovora *Nemo propheta in patria sua*/Nihče ni prerok v svoji domovini, ki ga v drugi polovici teksta tudi zapiše. Hkrati bralec ne more niti mimo asociacije na kapitana Nema iz Vernovega pustolovskega romana *Dvajset tisoč milj pod morjem*. Povezava je očitna, saj kolumna govori o skeptičnem odnosu Slovencev do tujcev in vsega tujega.
- **Državna baraba št. 1** – gre za obnovitev angleškega rekla »*public enemy no. 1*«, torej za sovražnika, ki ga Crnkovič preimenuje v barabo.
- **Sreča spremlja iznajdljive** – zopet je izvor v latinskem reflu, in sicer *Audaces fortuna iuvat*/*Pogumne podpira sreča*.

- **SŽ in Blažev žegen** – tu gre za obnovitev besedne zveze *blažev žegen* (po SSKJ *kar je neučinkovito*). Gre za podjetje Slovenske železnice, ki je po Crnkovičevem mnenju neutemeljeno odpustilo predsednika uprave Blaža Miklavčiča, ki je zato napisal kolumno/pismo za Delo. Tako Blažev žegen pomeni neučinkovito dejanje Blaža Miklavčiča.
- **Prêt-à-habiter** je obnovitev francoskega rekla prêt-à-porter, dobesedni prevod je »pripravljen, da bi nosil«. Ker govori o trgovini Ikea in nakupovanju reči za dom, zadnji del zloženke izvorno zamenja z besedo, ki pomeni bivati.

Glede obnovljenih klišejev⁷ v Crnkovičevih naslovih menim, da so narejeni zelo domiselno in nesporno dokazujejo avtorjevo ustvarjalnost. Gre za povezovanje in določevanje pomena na več ravneh, kar je odraz tvorčeve izobraženosti, razgledanosti in načitanosti, hkrati pa tudi domišljije. Vsekakor taki naslovi izpolnjujejo svojo pozivno-pridobivalno funkcijo, saj bralca zagotovo pritegnejo k branju besedila.

Obnovljeni vzorci so »znani izreki, znani naslovi literarnih, filmskih in drugih del« (Korošec 1998, 124). Obnovljeni vzorec se od obnovljenega klišeja loči po tem, da »ni produkt poimenovalnega procesa /.../, ampak zgolj označevanje ene same (konkretne) okoliščine in samo skupaj z njo ima svojo informativno vrednost« (Korošec 1998, 125). Viri za obnovljene vzorce so znani izreki (lahko je zamenjana ena enota ali pa je ohranjena samo oblika), naslovi literarnih in dramskih del, citati iz umetniških besedil, deli biblijskih izrekov ter druge stalne zveze in poimenovanja. »Obnovi se načeloma lahko katerakoli sestavina iz vzorca, vidna pa je težnja, da bi se ohranjal nek "stalni del", tj. vsaj ena od njegovih značilnosti« (Korošec 1998, 130–131).

Primeri obnovljenih vzorcev iz literarnih del:

- **Fuck, le sosed bo mejak!** – gre za obnovitev zadnjega verza sedme kitice Prešernove Zdravljice (*ne vrag, le sosed bo mejak*). Avtor tu kritizira nepovezanost Slovencev in centralizacijo,

---

⁷ Pri **ponovitvi klišeja** gre najpogosteje za splošno znane rečenice. Od obnovljenih klišejev se razlikujejo po tem, »da nimajo novih prvin, ki bi signalizirale konkretno vsebino. Zato seveda takoj ugotovimo njihov običajni pomen, ne moremo pa iz samega naslova vedeti, na kakšno vsebino se ta pomen nanaša« (Korošec 1998, 129). Takšnega primera nisem zasledila.

- **Tovornjakarjeva tožba** je obnovitev naslova pesmi Simona Gregorčiča Ujetega ptiča tožba. Polemizira o denarnih kaznih za prekrške v prometu oz. o tem, da nasprotniki zaostritve zakona navajajo čudne argumente – ker kazen lahko predstavlja polovico posameznikove plače, npr. voznika tovornjaka,
- **Novinar Jernej in njegova pravica** je obnovitev Cankarjevega naslova povesti Hlapec Jernej in njegova pravica,
- **Ime žemlje** je ponovitev naslova romana Umberta Eca Ime Rože, ki ga takoj nato v prvem odstavku tudi omeni. Govori o akciji časopisov, ki ob izdajah ponujajo še knjige po nizki ceni – roman Ime rože se je prodajal kot vroče žemlje,
- **Kapitan Nemo Profeta** – gre za kapitana Nema iz romana Julesa Verna 20 tisoč milj pod morjem. Tu avtor piše o tujih vlagateljih v slovenske medije, ki so po njegovem nujni.

Obnovitev stalne zveze, ki izvira iz zgodovinskega termina šestojanuarska diktatura (*obdobje režima kralja Aleksandra po ukinitvi ustave 6. januarja 1929*) je naslov **Osmofebruarska diktatura**, kjer kritizira podeljevanje Prešernovih nagrad. Sam izbor nagrajencev in proslava ga spominjata na komunistično obdobje naše države.

Za konec sem izbrala še obnovitve vzorcev, ki izvirajo iz filmskega sveta:

- **Grdi, simpatični, zli** je obnovitev naslova enega najbolj znanih vesternov *The Good, the Bad, the Ugly*, ki ga je režiral Sergio Leone. Tudi tema besedila je filmska, in sicer kritizira novi slovenski film *Tu pa tam*,
- **Zgodilo se je v Ameriki** – lahko gre za dva vzorca, oba filmska: vestern *Zgodilo se je na divjem zahodu* ali romantično komedijo *Zgodilo se je na Manhattnu*. Vsekakor rdeča nit kolumne tukaj ni film, ampak pravkar izšla biografija Billa Clintona,
- **RTV klinika** je spet lahko obnovitev več vzorcev. Sama sem se odločila za nekoč priljubljeno nadaljevanko *Schwarzwaldska klinika*, besedilo pa dejansko govori o tem, da sta RTVS in Klinični center oba v veliki finančni, kadrovski in moralni krizi. Torej zaradi njunih skupnih problemov nastane naslov *RTV klinika*.

Podskupina obnovljenih vzorcev so **ponovljeni vzorci**, ki vsaj z eno besedo, ali pa s celotnim pomenom, nakažejo vsebino, ki jo naslavlja. Njihova stilna opaznost je

enaka kot pri obnovljenih vzorcih (Korošec 1998, 138). V Žurnalovih Crnkovičevih kolumnah je le en tak primer: **Človek ne jezi se**, kar je tudi ime igre. V besedilu je naslov ponovljen dvakrat, govori pa o tem, da je »slovenska politika še bolj neresna in neprofesionalna kot naš človek ne jezi se«. Prisoja ji torej še manj pomena kot igri.

6 SKLEP

Preučevanje besediloslovnih vidikov pri pisanju določenega avtorja pripelje do odgovorov, ki ravno tako kot analiza, temelječa na besedni ravni, razkrivajo osebni stil nekega avtorja. To diplomsko delo je poskušalo dokazati, da besedil ne smemo videti kot skupek besed, ampak spregledati, da so te besede nanizane v določenem redu in ugotoviti, zakaj, kajti samo tako lahko besedilo zares razumemo. Ob tem se nam razkrivajo tudi mehanizmi osebnega avtorskega stila, ki ga novejša teorija razumejo kot identitetno navigacijo. Pisca besedil vidijo kot avtorja, ki pred svojim namišljenim občinstvom skrbno gradi svoja besedila in individualni stil, po drugi strani pa pomembno vlogo pripisujejo tudi bralcu, saj je stil odvisen tudi od njegove percepcije in interpretacije.

V vseh 65 Crnkovičevih kolumnah, ki so bile zajete v analizo, smo najprej iskali sedem kriterijev besedilnosti, saj mora biti izpolnjen prav vsak od njih, da lahko govorimo o pravem besedilu. Najobsežnejša je bila analiza prvega kriterija, tj. kohezije, ki vzpostavlja stabilnost in gospodarnost besedila s sredstvi, kot so ponovitve, parafraze, zgoščevanje, izpusti, junkcije in členitve po aktualnosti. Ugotovitve, ki jih je prineslo to poglavje, so že lahko potrdile vse tri v uvodu postavljene teze.

Veliko število ponovnih in delnih ponovnih pojavitev je potrdilo tezo, da Crnkovičeve kolumne nastajajo v časovni stiski. V naglici avtor ne išče parafraz, predpostavimo pa lahko tudi, da besedil pred oddajo niti ne popravlja, saj mu za to verjetno zmanjkuje časa.

Del poglavja o aktualizmih je pokazal na žanrske posebnosti Crnkovičevih kolumn. Značilnost vseh njegovih kolumn je tvorjenje številnih neologizmov in aktualiziranih parafraz. Ugotovili smo, da Crnkovič s svojimi neologizmi pove točno tisto, kar je njegov idejni konstrukt. Tega z ustaljenimi ekvivalenti in številnejšimi besedami ne bi dosegel, ob tem pa bi se izgubil določen čar, saj se hkrati z neologizmi ustvarjajo tudi močne konotacije. Spoznali smo, da Crnkovič v večini primerov tudi parafrazira na tak način, da pravzaprav tvori aktualizacije in ne zato, da bi se s parafrazo izognil ponovnim pojavitvam. S tako pogostim tvorjenjem aktualiziranih jezikovnih sredstev avtor dokazuje, da si želi vplivati na svoje bralce. Hoče spodbuditi njihovo razumsko in

čustveno dejavnost. Neologizmi in parafraze so tako pomembna prvina Crnkovičevega stila.

Pri zgoščevanju smo pokazali, da Crnkovič, tako kot je to tudi običajno, večinoma uporablja navezovanje oz. anaforo. Zgoščevanja z uporabo za-glagolov ne uporablja rad, ampak rajši besedilo gradi s ponovitvijo glagola. Pri tem se seveda porodi vprašanje, ali ni vzrok za to zopet časovna stiska. Tokrat ne gre zanjo, ampak za avtorjevo hoteno potezo, saj s ponovitvijo glagola doseže večji poudarek.

Raziskovanje elipse je odprlo problematiko Crnkovičevega načina uporabe dvopičja, ki se je razširila še v poglavje o junciji. Izpuste Crnkovič označuje tudi grafično – z dvopičjem. Kadar izpušča identične glagole, bralec temu sledi brez večjih težav. Težje pa je, kadar izpušča stavke, saj mora bralec takrat sam prispevati dopolnjevalno gradivo, da bi tekst lahko razumel. Zato lahko rečemo, da s tem Crnkovič krha kohezijsko-koherentno zgradbo besedila. Kadar pride do diskontinuitete sprejemanja pomena, sta kršena tudi tretji in četrti kriterij besedilnosti, namernost in sprejemljivost.

Dvopičje uporablja tudi za gradnjo konjunkcijskih, kontrajunkcijskih in subordinacijskih razmerij v besedilu, čeprav bi ga v vseh primerih lahko zamenjal z vejico in/ali primernimi vezniki ali pa bi ga lahko celo izpustil. Zato lahko tukaj nedvomno govorimo o nesmotrni izrabi tega sredstva oz. manierizmu v stilnem smislu in s tem potrdimo tretjo tezo diplomskega dela.

Apliciranje teorij o ostalih petih kriterijih besedilnosti na Crnkovičeve tekste je razkrilo, kako sta za uspešno komunikacijo potrebna tako tvorec kakor prejemnik besedila. Tvorec želi s svojim besedilom vedno posredovati lastna prepričanja in cilje, kar dela po določenem načrtu. Kot je pokazal primer, Crnkovič to počne s strategijo spremljanja in usmerjanja situacije, ki jo podkrepi z argumentiranjem. Dodaten dokaz, da želi svojega bralca pregovoriti v svoj prav, je tudi ta, da pri tem uporablja veliko ponovitev, parafraz in paralelizmov.

Medtem ko razčlenitev besedilnih nastopov ni prinesla posebnosti, je poglavje o medstavah zopet pokazalo novo Crnkovičevo stilno šibkost. Ker uporablja medstave v tako nepreglednem številu in ker bi večino lahko kratko malo napisal na običajen način,

zamejen z vejicami, je popolnoma upravičeno trditi, da tako kot z uporabo dvopičja pri junksiji, tudi s pisanjem medstav prehaja v moteči stilni manierizem.

Poslednje poglavje je določevalo uporabo klišejev in vzorcev pri obnovitvah in ponovitvah v naslovih. Domiselni način sestavljanja naslovov nedvomno kaže spoj tvorčeve izobraženosti in ustvarjalnosti. Povezave med besedili in naslovi so močne in zabavne, če jih bralec zna prav dešifrirati.

Če izhajamo iz ugotovitve, da posamezni stavki nastajajo s pomočjo izbora, ne pa samo z izpeljavo iz abstraktnih pravil, potem je povsem razumljivo, da sta besediloslovje in stilistika tesno povezana. Povzamemo lahko, da je besediloslovna analiza Crnkovičevih kolumn v Žurnalu razkrila naslednje posebnosti Crnkovičevega stila:

- veliko ponovitev;
- številna aktualizirana jezikovna sredstva – nove tvorjenke, parafraze, obnovitve klišejev in vzorcev v naslovih;
- pogosta uporaba tehnike paralelizma, s čimer gradi besedilo in mu s tem daje dinamiko;
- z dvopičjem zaznamovan izpust krajših stavkov, besedilni preskoki in raba dvopičja za aditivnimi in protivnimi vezniki ter namesto podrednih veznikov, torej lahko rečemo, da je dvopičje pri njemu neke vrste grafični signal za omenjene načine gradnje besedila;
- kot grafični poudarek večinoma uporablja tudi pomišljaja pri gradnji medstav, saj dejansko med njiju le redko postavi vrinjene stavke.

Zaključimo lahko z ugotovitvijo, da je analiza besediloslovnih vidikov Crnkovičevih kolumn v Žurnalu na argumentiranih primerih uspešno potrdila pričakovane teze o povezavi časovne stiske in besedilne razrahljanosti; o posebnostih, nastalih zaradi ponavljajoče se rutine, in stilnem manierizmu v besedilih.

7 LITERATURA

1. Beaugrande, Robert Alain de, Wolfgang Ulrich Dressler, Aleksandra Derganc in Tjaša Miklič. 1992. *Uvod v besediloslovje*. Ljubljana: Park.
2. Dippong, Horst. 1999/2000. Tehnika oziralne zveze in oziralni zaimki. *Jezik in slovstvo* 45: 265–276.
3. Dular, Janez in Tomo Korošec. 1983. *Slovenski jezik 3*. Maribor: Založba Obzorja.
4. --- 1994. *Slovenski jezik 3*. Maribor: Založba Obzorja.
5. Enkvist, Nils Erik. 1988. Styles and parameters in text strategy. V *The Taming of the Text: Explorations in Language, Literature and Culture*, ur. Willie Van Peer, 125–151. New York: Routledge.
6. Hudej, Sonja. 1994. *Šolske ure besediloslovja. Temeljni pojmi besediloslovja in jezikoslovne (lingvistične) analize besedila*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
7. Juvan, Marko. 2003. Stil in identiteta. *Jezik in slovstvo* 48 (5): 3–18.
8. Kalin Golob, Monika. 1999. Publicistika in poročevalstvo. *Slavistična revija* 47 (2): 179–194.
9. --- 2003. *H koreninam slovenskega poročevalnega stila*. Ljubljana: Založništvo Jutro.
10. Kocijančič, Ines. 2002. *Stil Crnkovičevih kolumn Principi*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Korošec, Tomo in Janez Dular. 1985. *Slovenski jezik 4*. Maribor: Založba Obzorja.
12. Korošec, Tomo. 1986. K besedilni soveznosti časopisnega sporočila. V *XXII. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, ur. Alenka Šivic-Dular, 49–59. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
13. --- 1998. *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: ČZD Kmečki glas.
14. --- 2006. O besediloslovnih prvinah v slovenskem jezikoslovju. *Slovensko jezikoslovje danes. Slavistična revija. Posebna številka* (54): 239–258.
15. Košir, Manca. 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

16. Logar, Nataša. Nove tvorjenke v publicistiki. V *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 175–199. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Petric, Ivana. 2004. Besediloslovna primerjava pisne produkcije tujih in rojenih govorcev slovenščine. *Jezik in slovstvo* 49 (3–4): 133–144.
18. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 1994. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
19. Toporišič, Jože. 1964. *Pripovedna dela Frana Saleškega Finžgarja*. Ljubljana: Slovenska matica.
20. --- 1992. *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
21. --- 2000. *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.

Analizirano gradivo

Ljubljansk Žurnal. Izdaje: od 7. 11. 2003 do 4. 3. 2005 in od 25. 11. do 16. 12. 2005.

Ljubljana.

Priloga A: Naslovi Crnkovičevih kolumn Mc Frontal in Materialist

Št.	Datum	Naslov
	1. 2003	
1.	7. nov.	Neobveščeni so si sami krivi
2.	14. nov.	Svobodni mislijo enako
3.	21. nov.	Fuck, le sosed bo mejak!
4.	28. nov.	RTV klinika
5.	5. dec.	Modreci pod lipo
6.	12. dec.	Franci na toleranci
7.	19. dec.	Slovenija na avtobusu
	1. 2004	
8.	16. jan.	UMTS: Poskusiti ni greh
9.	23. jan.	Pravico do – česa že?
10.	30. jan.	Kaj je perfidno?
11.	6. feb.	Odgovornost RTVS
12.	13. feb.	Osmofebruarska diktatura
13.	20. feb.	Prišleki
14.	27. feb.	Ne-novice in bi-novice
15.	5. mar.	Keleminova jeklena pest
16.	12. mar.	Slovenija je od nergačev
17.	19. mar.	Dost mam!
18.	26. mar.	Ime žemlje
19.	2. apr.	Filmski referendum
20.	9. apr.	Brez upa zmage
21.	16. apr.	Kapitan Nemo Profeta
22.	23. apr.	En narod, en center!
23.	30. apr.	Srečno novo desetletje!
24.	7. maj	Čuk se je oženil
25.	14. maj	9,000.000 evrov za hec
26.	21. maj	Slovénie: zéro points
27.	28. maj	DJ Tito
28.	4. jun.	Tožibabe demokracije

29.	11. jun.	Alja iacta est
30.	18. jun.	Beckham, Barthez, Bruselj
31.	25. jun.	Za 13. rojstni dan
32.	2. jul.	Zgodilo se je v Ameriki
33.	9. jul.	Bivši prijatelj in minister
34.	16. jul.	Človek ne jezi se
35.	23. jul.	Potrata jezika
36.	27. avg.	ZG – ST : LJ – MB
37.	3. sept.	V resnici je vse res
38.	10. sept.	Konservativna roba
39.	17. sept.	Tisočero filantropov
40.	24. sept.	Novinar Jernej in njegova pravica
41.	1. okt.	Gruntarji zgodovine
42.	8. okt.	Svoboda, vreme in lastništvo
43.	15. okt.	Senzacionalno!
44.	22. okt.	Diagnoza depresija
45.	29. okt.	Mladi urbani primitivci
46.	5. nov.	Državna baraba št. 1
47.	12. nov.	Mrka provokacija
48.	19. nov.	Sreča spremlja iznajdljive
49.	26. nov.	Domači : Gostje
50.	3. dec.	Tovornjakarjeva tožba
51.	10. dec.	SŽ in Blažev žegen
52.	17. dec.	Kdor bere Zupana, je car
53.	24. dec.	Hočemo kulturno velesilo!
	1. 2005	
54.	14. jan.	Pacientka leta
55.	28. jan.	Poročilo o depri
56.	4. feb.	Grdi, simpatični, zli
57.	11. feb.	Kulturne debate
58.	18. feb.	Plešoči medvedki
59.	25. feb.	Spalnice in denarnice

60.	4. mar.	Ultralahke štoklje
61.	25. nov.	Prêt-à-habiter
62.	2. dec.	225/55/17
63.	9. dec.	Adventni angst
64.	16. dec.	Zgodovina piva
65.	23. dec.	Dogodek v pisoarju

Priloga B: Primer kolumne

Grdi, simpatični, zli

Če nihče drug, je “Tu pa tam” sesul vsaj Marcel Štefančič. Pravi, da film zgleda kot spot Fredija Milerja, samo da dlje traja. Sicer pa je filmski plakat popisan s citati kritikov Dela, Dnevnika in Večera, ki film vsi hvalijo.

Kam pelje ta diletantizem, ki vse bolj preplavlja slovensko pop kulturo? Še več! Kam pelje to, da nihče ne spregleda, da gre za diletantizem?

Po vseh kino-katastrofah so se kritiki očitno odločili, da bodo zavzeli konstruktivno pozo. Fante je treba spodbuditi, ne pa jim jemati veselje. Prvenec? Kako ljubko! Mlečnozobec z digitalko in prijatelji, socialno-kriminalna tema, čefurji, malo humorja in več sreče kot pameti — zakaj bi to kritizirali? Ni ravno Matjaž Klopčič, ampak saj je posnel šele svoj prvi film! Pa še brez denarja! Kako bi ratalo kaj boljšega? Torej, podpreti “Tu pa tam” je naša kulturna in medijska dolžnost. Tako kot že pred leti “V petek zvečer”.

Lepo je, da se mladina ukvarja s filmom. To seveda še ni razlog, da bi jim za to dajali velikansko žepnino. Ustvarjalci “Tu pa tam” bi morali biti srečni, da so z vseh vetrov nafehtali drobiž in material za film, ne pa da se zdaj v špici posmehujejo Filmskemu skladu, ki jim ni dal nič. In zakaj bi tudi jim? Prepričali so Ljubljanske kinematografe, da jih distribuira; prepričali so Tuša, da jim je dal za kopijo; prepričali so nekatere medije, da so jim šli za medijske sponzorje; in za tak povsem očitno komercialen projekt bi še davkoplačevalce ožemali!

Prizanesljivi pravijo, da je Fredi Miler simpatičen, topel, preprost, prisrčen, bla-bla-bla. Ja, in? Ali te domnevne kvalitete odtehtajo dejstvo, da je v glasbenem, kulturnem, intelektualnem smislu popoln kmet, ki ne zna ne peti ne komponirati ne nastopati ne govoriti?

Fredi Miler je slaba šala na njegov račun: izmislil si jo je sam, a je sam tudi ne razume nič bolj kot kdorkoli. Da ljudjem namreč ne bi bilo nerodno, da je njihov glasbeni okus padel tako nizko, se zdaj opravičujejo z njegovo domnevno prisrčnostjo.

Danes je že tako, da nekaj nepomembnega vedno odtehta tisto pomembnejše: če je v socialnem smislu morda res simpatično, da mladinci posnamejo življenjski low budget film, pa to še ne pomeni, da jih bomo v zvezde kovali, če je izdelek v najboljšem primeru le simpatično zanič.

Velik del slovenske pop kulture je balon, napihnjjen do neslutnih razsežnosti. Vsi si vse upajo. Fredi si je upal nastopati izven rodne vasi, njegovi fani si ga upajo občudovati. Okorn si je upal posneti film, zdaj si celo upa biti freh. Vse je dovoljeno. Prepovedana so samo merila in kriteriji. (4. 2. 2005)